

Miklova lipa.

(Zgodovinska povest. — Spisal Malograjski.)

Prebivalci goratih krajev so res v marsičem na slabšem, nego stanovniki, ki so se naselili po dolinah in ravninah. Na visočini gori traja dalje zima nego v nižavi, in svet, ki leži v strmini, se mnogo teže obdeluje nego na planem. Toda tudi bivanje na visokih krajih ima svoje lepe strani. Saj je splošno znano, da je v kakem kraju zrak tem čistejši in zdravejši, čim više leži isti. In kolikokrat sije po zimi na visočinah prijazno sonce, v tem ko krije dolino gosta megla!

Tudi je napačno, ako se misli, da so prebivalci goratih krajev ubožnejši nego poljanci. V obče se nahaja morda res več revežev v gorah nego v ravninah, toda če greš na primer do kmetov, ki so naseljeni ob različnih vrhovih, ki obdajajo od vseh strani trg Železno Kapljo na Koroškem, se prepričaš kmalu, da so ljudje tu prav imoviti.

In kako lepo imajo kmetje tukaj vse urejeno! Tu je vsak posestnik takorekoč sam svoj knez!

Na pripravnem prostoru ima postavljeno hišo, tudi dve, če mu je družina velika; blizu zraven kje so razna gospodarska poslopja, a krog in krog njegovega selišča je ves svet njegova last.

Prav tik doma se nahaja navadno sadni vrt z različnim drevjem; v ozadju gori se širi gozd ali les, kakor pravijo gozdu tukaj, a ob bolj solnčnih obronkih se ziblje klasje raznih žit po skrbno obdelanih njivah.

Sevéda, če vidiš, v kaki strmini leži po teh krajih večkrat polje, se čudiš, kako morejo ljudje sploh tu obde-

lovati zemljo. In vendar tudi to ni tako hudo! Ne samo ljudje, tudi živina je tod navajena bregu, in tako je možno, da ti kmet tukaj ravno tako orje svoje polje, kakor kmet v ravnini.

Gledé na to, da so naselbine v teh krajih bolj po redko sejane in da ima sosed do sosedu mnogokrat po pol ure in morda še dalje, je kmet tukaj preskrbljen tudi z marsičem, česar prebivalcu na ravnem ni potreba, a zato je pa tudi tem neodvisnejši od tuje pomoči.

Tako se tukaj prav pogosto nahaja, da ima kmet sam záse mlatilnico. In ni dovolj, da ima vsaka hiša svoj vodovod, temveč kar je premožnejših kmetov, imajo celó tudi vsak svoj mlin, tako da si lastno žito lahko sami zmeljejo.

Istotako ima vsak posestnik tudi svojo lastno kapelico, kjer ob neugodnem zimskem času opravlja s svojimi ljudmi lahko molitve, če sneg ne dopušča, da bi šli doli v trg k službi božji.

Kaj si moreš želeti še lepšega? Ali ni tak posestnik bolj sam svoj gospod nego marsikdo drug?

O šegah teh gorskih prebivalcev, ki so v marsičem zanimive, ne more biti tu govora, pač pa nam je omeniti neke navade radi tega, ker se naslanja na njo sledeča povest.

Kadar praznuje taka kmetska hiša kak poseben god, bodisi da je pripeljal mladi gospodar nevesto na dom, bodisi, da mu je zagledal prvi sin luč svetá, takrat vsadi na pripravnem mestu drevo, ki naj spominja sovremenike svoj živi dan na veseli dogodek ter ga oznanja tudi potomcem še pozna leta.

Tak živ spomenik se nahaja tudi pri Miklovem posestvu, ki leži dokaj visoko na prijaznem kraju kake tri četrti ure od Železne Kaplje proti jugovzhodu. Mogočna, krasna lipa dviga tukaj svoj ponosni vrh proti nebu ter razprostira na široko svoje košate veje. Kdor zaide semkaj, se čudi temu veličastnemu drevesu, in več ko enkrat so ga že narisali in naslikali umetniki.

Vsakdo, ki pozna rast lipe, bo cenil starost tega drevesa najmanj na štiri sto let. Da se lipa ni zasejala sama od sebe, temveč da je bila vsajena pred stoletji iz posebnega vzroka in v spomin na važen dogodek, to izpričuje ustno izročilo, ki se je ohranilo do današnjega dne o tej košati lipi.

Na to izročilo in na nekatere zgodovinske podatke, nabrane iz domače zgodovine, se naslanja sledeča povest.

I.

Bilo je v soboto dne 23. kimavca leta 1473. Dasi se je bližala torej že jesen, je bilo vendar še prav toplo. Nebo je bilo temnomodro in v pravem pomenu čisto kot ribje oko. Niti najmanjšega oblaka ni bilo videti na nebesnem oboku.

Ob takih dneh se odpira od Miklovega doma očesu krasen pogled na razne gorske velikane. Na desno tjakaj, to je že skoro proti severu, se vidi Obir s svojim široko razprostrtim grebenom. Na južnozahodni strani strmi koničasti Storžič v nebo, a še bolj na desno tja dviga navpična Košuta svoja dva rožička kvišku. Na vzhodu imaš ponosno Olševo, a proti jugu ti srečuje oko najkrasnejše gozde, ki so bili včasih še vse drugače zarastli, nego so dandanes.

Bilo je še zgodaj na jutro in zrak je bil torej tem čistejši. Vsaka posamezna brazda na snežnikih se je lahko razločevala in zdelo se je človeku, kakor bi se bile gore za nekoliko milj približale; tako dobro so se videle vse ponatančnosti na njih.

Toda pri Miklovih ni bilo danes nikogar, ki bi bil opazoval gore in se veselil lepega razgleda. Nad hišo se je razprostiralo jasno nebo, v hiši pa so imeli hudo uro in bliskalo se je notri in grmelo. Jezni pogledi so švigali kakor strele sem ter tja, in čulo se je rohnenje in ropotanje, ki je res spominjalo na grom. Človeški rod si je pač od nekdanj enak in nespametno je misliti, da se je tekom stoletij izpremenil kdo ve kaj. Izpremenil se je morda nekoliko po zunanjih odnošajih svojih, v bistvu pa je človeška narava vedno ena in ista. Ista nagnjenja, iste strasti, iste dobre in slabe lastnosti je imel človek že pred stoletji, kakor jih ima še danes!

Ne bomo se torej čudili, če nahajamo pred štirimi stoletji v Miklovi hiši prepir, ki je bil povsem enak preprirom, ki se dogajajo po kmetskih hišah često še dandanes.

Tedanji Miklov gospodar, Florijan po imenu, je bil še mlad, krepek mož. Obraza je bil zdravega in rdečica, ki mu je zalivala lica, je pričala, da je polnokrven, mogoče tudi nekoliko hudokrven. Oženil se je bil še le pred kakim pol letom, in sicer si je bil poiskal nevesto v Železni Kaplji. Baš to pa, da si je bil izvolil za ženo tržanko, a ne kake kmetice, mu je hodilo včasih malo navzkriž.

V onih časih je bil med kmetskim prebivalstvom in med prebivalci mest in trgov razloček mnogo večji, nego je dandanes. Meščani in tržani so uživali pred kmeti marsi-

katere predpravice, in to je bilo vzrok, da kmeta niso imeli za enakopravnega.

Da je imel mladi Miklav pogum, si poiskati nevesto v trgu, za to je tičal vzrok v tem, da je bil res lep, korenjaški mož, da je imel več premoženja nego marsikateri tržan, in da Matilda — tako je bilo njegovi mladi ženi ime — ni bila hči kdo ve kako bogatih starišev. Gledal je pri snubitvi Florijan bolj na to, da dobi čedno ženico, nego da priženi veliko doto.

No in čedna je res bila Matilda, to se je moralo reči. Nesreča pa je bila ta, da se je svoje zunanje lepote malo preveč zavedala in da je bila prinésla tudi mnogo tržanskega ponosa s seboj.

To pa je imelo slabe posledice in je bilo krivo pogostim preprirom v Miklovi hiši.

Mlada gospodinja se je namrdavala kmalu čez to, kmalu čez ono na svojem novem domu, a domačinom to ni bilo všeč, kar je lahko umevno. Tako se je sporekla zdaj s kako sestro svojega moža, katerih je bilo še pet pri hiši, zdaj s kakim hlapcem ali deklo.

Florijan je precej časa prenašal potrpežljivo te slabosti svoje žene in preslišal je nalašč marsikatero zbadljivo besedo iz njenih ust, akoravno mu dostikrat ni bilo lahko, zatajevati se. Toda upal je vedno, da se njegova žena še izpreobrne, in večkrat je pobegnil nalašč iz hiše, kadar je začela postajati sitna, da bi se laže premagal in izognil prepiru.

Nekoč pa, ko je začela zopet tožiti čez to in ono ter vzdihovati po Železni Kaplji, je bila mera njegove potrpežljivosti polna. Tisto večno besedovanje mu je presedalo že do grla, in ker mu je bilo prišlo tisti dan tudi še nekaj drugega navzkriž, tako da je bil že itak slabe volje, vzkipi v njem in žena je slišala prve odločne in trde besede iz njegovih ust. To pa ji je dalo povod, da je začela jokati na glas in se še bolj obtoževati, da je bila tako nespametna in je prišla med tako surove ljudi.

Beseda je dala besedo in tako je bil storjen začetek preprirom med možem in ženo, ki so se ponavljali odslej skoro dan na dan in ki so postajali včasih naravnost neznosni.

Florijan, ki je svojo ženo ljubil in bil prepričan o tem, da ima tudi ona njega rada in da je le nekoliko samoljubna in trmasta, se je dostikrat pokesal, da se je bil iz-

pozabil tako daleč in se sporekel z ženo; a ker se je bilo enkrat zgodilo, se ni več izogibal boju, ker ni hotel utrditi žene v veri, da se je sprijaznil z njenimi muhami in da se pokori njeni samoglavosti. Sicer pa je čutil tudi od dne do dne hujšo jezo v sebi in vzrastel je zdaj včasih radi kake besede, ki bi ga bila pustila svoje dni čisto hladnokrvnega. Včasih je bila prav smešna malenkost kriva temu, da sta se začela zbadati in se sporekla naposled do dobrega.

Tako sta se bila sprijela tudi tistega jutra zaradi stvari, ki res ni bila vredna, da bi se bil pregovarjal radi nje.

Matildi je bila namreč poslala njena mati pred ta večer nekaj blaga za novo obleko in s tem blagom se je zdaj smehljajočega obraza ponašala. Florijanu pa ni bilo prav, da je njegova žena, menda baš zato, ker je bila prinesla k hiši le neznatno doto, tako nekako bahato razkazovala vsako malenkost, katero je dobila z doma. Da bi njenemu prevelikemu ponosu izpodbil tla, pripomni:

»Kaj...? Ahi to boš nosila?... Saj ni lepo!«

Florijan je lahko vedel, da bodo te besede njegovi ženi nevšečne, slutiti pa ni mogel, da jo bodo tako razjarile, kakor so jo v resnici.

Prebledela je najprej, a precej za tem ji je zalila temna rdečica lica. Srd ji je švigal iz očíj in tresla se je po vsem životu, ko je rekla:

»Kmet — neumni! Kaj ve takov bebec, kakoršen si ti, kaj je lepo!«

Tako žaljivih besed Florijan še ni slišal iz ust svoje žene. Zbolelo ga je pri srcu in kri mu je vzkipela po žilah. Odgovoriti je hotel že s tistim srditim glasom, kakor ga je bila ogovorila ona, toda premislil si je in rekel mirno, zato pa pikro:

»Kmet!... Kmet!... Sevéda, ti si pa gospá, ker si od tamkajle doli domá!... Pa še kaka gospá si!... V sami svili si bila, dokler si še — vino nosila na mizo!... Strašno ti moram biti hvaležen res, da si se ponižala do mene!... Pri svoji doti, ki si jo imela, bi bila dobila najmanj kakega grajščaka za moža!«

Njo je to sramotenje razkačilo do skrajnosti.

»Kmet, kmet, surov kmet si!« je vpila. »Izbral bi si bil kako ciganko, pa ne mene za ženo! Ciganka bi bila ravno prav za te, kaka razcapana, tatinska ciganka!«

Zdaj se pa tudi Florijan ni mogel več vzdrževati. Odskočil je s svojega sedeža ter razprostrl obe roki, kakor bi

hotel planiti na svojo ženo. Še ni bil položil nikdar prsta na njo, a zdaj je vse trepetalo v njem in kar nehoté je dvignil pest, da bi jo kaznoval za njene nelepe besede. Spoštoval je svoj kmetški stan in spekle ga je v dno srca, da ga je stavila v eno vrsto s cigani. Toda še je imel toliko preudarka, da se je ni lotil. A ker je moral na vsak način dati duška svojemu gnevu, zarentači nekolikokrat divje ter udari s tako močjo s pestmi ob mizo, da se je vse streslo.

Florijanova mati — očeta že davno ni imel — prihiti prestrašena v hišo, ko je čula ropot.

»I kaj pa imata za pet Kriščevih ran zopet!« vzklikne starka. »Kaj pa je treba zmeraj teh prepиров v naši hiši! ... Florijan, da se vendar ne spametuješ! ...«

Florijanova mati ni bila ena tistih tašč, ki so sovražne svoji snehi. Poznala je dobro napake nevestine, a svarila je vendar vedno le sina, kadar se je vnel kak prepír. Imela je potrpežljivost z mlado, nekoliko razvajeno ženo in bila je zmeraj teh mislij, da mora biti mož pametnejši od žene in da mora torej on odjenjati.

Toda Florijan je bil danes zeló razkačen in se ni dal potolažiti.

»E, pustite me!« odvrne skoro osorno svoji materi. »Kdo pa bi ostal miren poleg take — žene! Saj je taka, kakor bi bila obsedena!«

Matilda pa tudi še ni molčala.

»Oj, da sem se morala obesiti na takega človeka,« je tarnala, »ko sem imela vendar snubačev na izbiro! Če bi bila vzela najslabšega izmed njih, bi bila še vedno na boljšem, nego sem zdaj!«

Te besede pa sevéda niso bile po tem, da bi bile potolažile Florijana, zato tudi on zopet odvrne:

»No, tisti snubci, ki si jih imela ti, so bili pa res kdo ve kaj! Kar vzela bi bila tistega postopača, ... tistega hianskega Huberja, ... ubijalca tistega! ... Potem bi bila pa res ti — ciganka! Saj se vlačí on zmeraj po svetu kakor cigan!«

»O joj, o joj, zdaj me zmerja pa še s ciganko!« zažene jok in krik mlada žena, nalašč preobrñivši moževe besede in ne meneč se za to, da ji je samo vrnil, kar mu je bila pred kratkim vrgla ona v obraz.

Florijana je to preobračanje njegovih besed razkačilo še bolj. Poseže po sekíro, ki je ležala pod pečjo in steče

venkaj pod okno. Tu je rastla mlada, tanka lipa. Florijan zamahne s sekiro enkrat, dvakrat in drevesce se zvrne po tleh. Nato stopi k oknu in zakliče svoji ženi:

»Sem pojdi in poglej! Zdaj menda veš, pri čem si! Pojdi, kadar hočeš in kamor hočeš!«

Tisto drevesce je bilo vsajeno na dan, ko sta se bila Florijan in Matilda poročila. Imelo je biti vidno znamenje njenega združenja za celo življenje. S tem, da je Florijan to drevesce posekal, je hotel pokazati, da je pretrgana vez med njim in njegovo ženo.

II.

Pol ure po tistem je zapustila Matilda z majhno culico v roki Miklov dom. Obotavljala se je dokaj dolgo, iskaje na videz po skrinjah stvari, katere bi bilo treba vzeti za prvo silo s seboj, v resnici je pa le čakala, da bi se ji mož približal in preklical svoje besede. Toda ko ga le ni bilo, poveže nekaj malega obleke v robec in nastopi pot proti Kaplji.

Jokala je na glas in počasno je stopala. Odvzeti ni hotela prehitro možu prilike, da bi popravil krivico, ki ji jo je bil po njenem prepričanju storil. Večkrat ji je zastala noga, toda počakovala je zaman. Moža ni bilo za njo, niti je ni klical nazaj.

Tako je dospela do ovinka. Še par korakov je imela storiti in Miklov dom se je skrnil njenim očem. Tu si ni mogla kaj, da bi ne bila pogledala nazaj. Videti je hotela, ali ne zre njen mož za njo; še enkrat bi mu bila rada dala priložnost, da bi jo poklical nazaj.

A Florijana ni bilo na izpregled. Zdaj je vedela, da je v resnici užaljen in da res več ne mara za njo. Postane ji hudo pri srcu, zelo hudo. Pomakne se še nekoliko naprej, toliko da je bila za ovinkom; ondi pa spusti culico iz roke in zdrkne poleg nje na tla. Če je bil njen jok prej posiljen, razjokala se je zdaj prav od srca. Očitela si je, da ni govorila z možem drugače in da mu je dala s svojimi odurnimi besedami povod, da se je tako raztogotil.

Dolgo je čepela in premišljala, kaj ji je storiti. Vlekla je na uho, ali se ne bliža kdo od hiše sem, in če je le nekoliko zašuštelo po grmovju, se je zdrznila, misleč, da prihaja kdo. Toda pričakala ni nikogar in morala se je odločiti za to ali za ono.

»Najboljše bo, če se vrnem,« reče po daljšem preudarjanju sama sebi.

Zavedala se je zlih posledic, ki so morale nastati za njo, ako bi skončala igro, katero je bila začela igrati. Da bi zapustila moža, na kaj takega resno nikdar mislila ni in prestopila je prag svojega novega doma le, ker je bila uverjena, da mož prihiti za njo ter ji ponudi desnico v spravo, kakor se je to že čestokrat dogodilo. Ko pa je zdaj uvidela, da se je v svojih upih varala in da je vzel mož vse resneje, nego ji je bilo ljubo, je bila v največji zadregi. Če bi se bila vrnila, bi bilo to toliko, kakor da bi se možu predala na milost in nemilost, a zoper to se je protivil prirojeni ji ponos. Ponižati se, to ji je bilo najhujše! Rajši bi videla, da bi prišel mož s palico nad njo in jo gnal domov. Da, baš to bi ji bilo morda še najbolj po volji! Tako bi bila zopet doma, a imela bi bila vendar vzrok, kazati se užaljeno. Bila bi se potem lahko še nadalje kujala in prej ali slej bi bil moral mož pristopiti k njej ter ji privoščiti prvi prijazno besedo. Tako bi bila dosegla vse, kar je prijalo njeni ničemurnosti. Njen mož bi bil zopet ponižan in ona bi lahko zopet po koncu nosila glavo. Toda danes kar ni hotelo iti nič po njeni volji. Moža ni bilo in ga ni bilo! Postajalo ji je čim dalje tesneje okrog srca in bolj in bolj je dvojila, kaj naj stori.

Saj k starišem bi bila šla, ko bi bila prepričana za trdno, da pride kmalu Florijan po njo. To bi ji bilo naposled vse eno, naj bi jo prišel iskat že semkaj, ali pa na njen prejšnji dom. Da, v enem oziru bi bilo za njo še boljše, če bi moral priti k njenim starišem po njo, kajti potem bi vsaj vedel, da ga ni hotela samo strašiti, in varoval bi se v prihodnje bolj, tako počenjati z njo.

Ali kaj pa, če bi ga ne bilo? Kaj, ko bi jo tudi le nekaj dnij pustil doli? Kaj bi rekli ljudje? Kaka sramota bi bila to za njo!

Srce ji je še vedno velelo, da naj se vrne, da naj gre tja, kjer je zdaj njen edini dom. Pobere culico in vstane. Že se je bila zasukala proti Miklovi hiši, ko ji hkratu zopet prešine druga misel glavo.

»Pa zakaj ga ni?« se vpraša in znova se ji začne vzbujati srd. »Zakaj ne pride po me? ... In zakaj je posekal lipo? ... Ali me ni s tem grozno razžalil? ... Ne, ne, ne! ... On mora mene prositi, ne jaz njega! ... On je kriv, da je prišlo tako daleč, ne jaz!«

In obrne se zopet na nasprotno stran ter začne stopati nizdolu proti Železni Kaplji.

Toda hodila je še vedno počasi in še vedno je postajala, kakor bi si pomišljala. Brez dvojbe se je še bojevala. Ko je dospela v Kapljo, je bilo že blizu poldne. Predno stopi s steze na trg, si obriše dobro solze z lica in očij ter zategne obraz v vesel nasmehljaj. Bala se je, da bi kdo ne uganil, zakaj prihaja s culico v roki domov. Prestopivši prag očetove hiše, pa omahne črez mizo, ki je stala v veži, ter začne glasno ihtech tožiti:

»Kako sem jaz nesrečna! Kako sem jaz nesrečna!« ...

* * *

Matilda se je motila, ako je mislila, da njen mož ni gledal za njo, ko je odhajala. Dà, gledal je za njo, toda tako, da ga ona ni mogla videti. Zlezel je bil pod streho in tam je skoz špranjo opazoval vse njeno početje. Godilo se mu je blizu tako kakor njej. Da pojde žena res iz hiše, tega nikakor ni mogel verjeti, a ko se je le bila napotila z doma, je še zmeraj upal, da se vrne. V tem prepričanju ga je utrjevalo tudi to, da je dobro videl, kako se je obotavljala in kako počasi se je pomikala od doma. Tudi potem, ko se je bila skrila za ovinek, je še pričakoval, da se kmalu zopet prikaže.

Materi in drugim domačinom nasproti se je kazal ravnodušnega. Prišedši zopet doli izpod strehe, se odpravi po svojih navadnih opravilih. Toda nič se mu ni ljubilo danes in nobenega dela se ni mogel prav lotiti. Naj je bil že v hlevu, ali v kolarnici, ali v skednju, v enomer je hodil k vratom pogledovat, se li ne vrača že žena.

In ko je le ni bilo, se ga je začel lotevati nemir in postajal je čemeren in nevoljen sam náse. Zlasti mu je tekel popoldan grozno počasi. Kmalu se je ulegel pred hišo na travo ter jezno podil od sebe kokoši, ako so mu prišle preblizu; kmalu je zopet skočil po koncu ter se sukaj okrog, kakor človek, ki ne ve, kaj mu je začeti.

Neštetokrat mu je prišlo na misel, da bi se napotil za ženo, toda kaj, ko se je vedno zopet spomnil njenih žalečih besed!

Ko se je bilo začelo mračiti, je sedel pred hišo na klopi in strahoma opazoval, kako se temni bolj in bolj. Nemirno je prekladal roke in zdaj s to, zdaj z ono nogo udaril ob tla, ne da bi sam vedel, zakaj.

Nebo ni bilo nič več tako jasno kakor čez dan. Na glavah snežnikov so sloneli gosti, modrosivi oblaki. Nekaj časa je bilo videti, kakor bi bili priklenjeni na gorske velikane, naposled pa so se začeli širiti ter pomikati od juga proti severu in severozapadu. Sem ter tja je potegnil močen veter, da je zažvižgalo po špranjah pri bližnjem skednju ter strahobno završelo po drevju. Gori pri strehi na kašti se je bila že davno odtrgala neka žaganica in je visela navzdol. Kadar se je vzdignila sapa, se je zagugala žaganica in neprijetno zaškripala.

Florijan se je oziral jezno gori. Kolikokrat je že čul to škripanje, ne da bi se bil zmenil za to; nocoj pa ga je izpreletel vselej mraz, kadar se je žaganica oglasila. Če bi bil imel lestvico pri rokah, gotovo bi bil splezal gori ter jo odtrgal.

Bilo mu je sploh tako čudno pri srcu, kakor bi ga čakalo to noč še nekaj groznega, strašnega.

»Vihar se bliža,« ga ogovori hkratu mati, stopivša na vežni prag. »Kaj pa čakaš vendar? ... Po njo pojdi! ... Sama ne bo hodila v temi domov!«

Florijan je bil prišel že sam do prepričanja, da se temu ne bo dalo izogniti. Toda to, da je mati takorekoč uganila, kaj se v njegovem srcu godi, in ga priganjala k temu, kar je nameraval storiti sam, to ga je jezilo in zato trmasto odgovori:

»Naj pa doli spi, če noče priti domov! Jaz ne bom več lazil za njo, saj mi je žal, da sem prej, ko nisem bil še mož njen!«

Mati, ki se je ves dan premagovala, ga pogleda zdaj nekako začudeno, kakor bi ne verjela njegovim besedam, in reče očitajoč:

»Lep mož si ti, res! Toda stori, kakor hočeš! ... Ali če misliš, da te bo imela žena rajši, ako se ne potru-diš do nje, se motiš jako! ... Kaj pa ti je bilo treba posekati lipo? ... Oj tvoja togota te spravi še v nesrečo; le zapomni si to!«

Florijanu so šle materine besede k srcu, toda za ves svet bi ne bil zdaj izdal svojih boljših čutov. Kljubujoč se odpravi v hišo in se uleže, ne da bi bil kaj večerjal.

Ko je bila nastala že popolna tema in so se bili tudi že drugi podali k počitku, se je Florijan zaman trudil, da bi zaspal. Neprenehoma so mu stopali dogodki današnjega dne pred oči in znova se mu je vzbujal kes, da je tako

ravnal z ženo. Kar neverjetno se mu je zdelo, da bi se ji bilo tako zakrknilo srce in da bi se ji ne bilo stožilo po njem. Še vedno si ni mogel misliti, da bi prenočila spodaj. Skrbno je vlekel na uho, ne prihaja li kdo, in vsakokrat, kadar je vsled vetra kaj zaropotalo zunaj, je potegnil sapo náse ter poslušal, ni li ona. A vselej se je moral prepričati, da se je motil, in vselej je vzdihnil sam pri sebi:

»Ne bo je!«

Nemirno se je premetaval po ležišču sem ter tja in čim bolj je potekal čas, tem hujše in neznosnejše mu je postajalo, tem bolj je bil razburjen in srdit sam náse.

Poleg v mali čumnati je ležala mati in tudi bdela. Čutila je, da sin ne spi, in tudi vedela je, zakaj vzdihuje in se premetava po ležišču, toda ogovoriti ga ni hotela. Poznala je naravo svojega sina in vedela, da bi ga vsaka njena beseda, tudi če bi bila še tako dobrohotna, spravila še v večjo zlovoljo. Molčala je torej ter tolažila sama sebe, kakor se je pač znala. Kajti tudi ona je bila potrebna tolažbe. Ni pamtila, da bi ji bilo srce kdaj že tako težko, kakor ji je bilo nocoj. Vedno in vedno ji je dopovedoval neki glas, da se ta večer ne steče srečno in da bo čula še o kaki nepriliki. Molila je goreče in se priporočala varstvu matere božje in svetnikov, a niti v molitvi ni našla to noč tešila za svoje skrbeče srce.

Moralo je biti že proti ednajsti uri, ko se začuje hkratu trkanje na vežnih vratih. Oba, mati in sin, se skloneta po koncu in obema zastane v prvem hipu kri. Toda Florijan si opomore kmalu:

»Ahà, ona je!« si misli in sredi temne noči se mu zategnejo ustne v nasmeh. Pozabil je hkratu vso skrb, ki mu je še pred kratkim polnila prsi, in vse svoje sklepe in obljube.

»Kdo ve, koliko časa je že tu gori, ali pa še nikoli doli ni bila!« razmotriva še dalje sam pri sebi. »Najbrž se je bila skrila kam in je čakala, da jo pridem iskat; ko pa ji je bilo čakanja preveč, si je premislila in zdaj prosi noter. Prav je, da sem ostal trden! Če bi ne bil, bi se smejala ona meni tako, kakor se zdaj jaz smejem lahko njej!«

In dasi je bil vesel, da se je izteklo tako, in ni bil na ženo nič več jezen, se vendar ni požuril, da bi bil šel odpirat vrata. Sram ga je bilo pokazati, da je čakal težko na njo; zato se potuhne, kakor bi ne bil ničesar slišal, in se ne gane s svojega mesta.

V tem pa se je bilo preselilo trkanje od vrat na okno, in sicer so bili sunki zdaj tako močni, da se je bilo bati, da se šipa ne zdrobi.

Materi, ki je mislila, da bo sin naglo skočil po koncu, je bilo to njegovo obotavljanje preveč, zato vzklikne vsa nevoljna:

»Ali si človek, ali nisi? Kaj čakaš vendar? Šram te bodi, da si tak!«

Zunaj pa se oglasi moški glas:

»Odprite, za božjo voljo odprite!«

»Gašper, njen oče je!« vzklikne mati, po vsem životu trepetajoč.

Zdaj pa je bil Florijan takoj po koncu. Odprši okno, vpraša s tresočim glasom:

»Za Boga, kaj se je zgodilo?«

Prešinil ga je hipoma strah in navdala zavest, da se je moralo pripetiti kaj strašnega.

Mati pa začne ječati in jokati, kakor bi vedela že vse in kakor bi ne bilo treba, da bi ji dal kdo pojasnila:

»Jezus, Marija! Jezus, Marija! Saj sem dejala, da ne more priti iz tega nič dobrega!... Oj za pet Kriščevih ran!«

»Kaj je?« vpraša Florijan nestrpno še enkrat. Toda predno dobi odgovor, se tam od Železne Kaplje zasveti nekaj in kmalu na to švigne iz teme goreč plamen visoko gori proti nebu, kakor bi bil velikanski zmaj iztegnil jezik iz brezdanjega svojega žrela.

»Ogenj, ogenj!« zavpije Florijan. »Kdo je zažgal?«

»Tu — turki!« zajeclja s slabim glasom Gašper. Dalje ni mogel govoriti. Zagledavši plamen, se prestraši takó, da se zgrudi brez zavesti pod oknom na tla.

III.

Poseči nam je v povesti nekoliko nazaj.

Gašper Piskernik, oče Matildin, ni bil domačin v Kaplji, ampak je bil rojen v kmetski hiši, ki je stala na prijaznem griču, četrť ure od Kaplje proti jugozahodu, kjer tudi še danes gospodarijo Piskerniki, samo da v drugi, prostornejši hiši. Ker ni bil Gašper starejši sin in je bilo domá še več bratov, je šel še jako mlad z doma in je služil več let doli v Kaplji. S svojo pridnostjo in varčnostjo si je bil pridobil nekoliko premoženja, katero mu je pripomoglo do tega, da je dobil v zakon osirotelo, a precej čedno dekletce, lastnico majhne hišice.

Župna cerkev sv. Mihaela v Železni Kaplji se je nahajala pred štirimi sto leti baš na tistem mestu, kakor še dandanes. Kakih petdeset korakov od cerkve, v smeri proti Beli, in sicer na levo roko, pa je stala hišica, katero je bil priženil Gašper in ki se je naslanjala, kakor se naslanjajo ob tej strani tudi še današnji dan vse hiše, na strmo, v ozadju se dvigajoče hribovje, prek katerega vodi steza proti Miklovemu domu.

Gašper je bil podjeten mož. Z onim malim denarjem, ki si ga je bil prištedil, in pa s tem, kar je imela žena, je pričel gostilno, ki ga je kmalu pošteno preživljala. Kapljani sicer niso zahajali kdo ve kako mnogoštevilno k njemu, ker so ga kot priseljenca gledali malo po strani, pač pa so se radi ustavljali pri njem potniki, katerih je tiste čase precej hodilo skoz Železno Kapljo. Skrbel je namreč za to, da je vedno imel dobro kapljico, in trudil se je, kar se je le dalo, da je dobro postregel svojim gostom. Kaj takega pa se hitro zve in tako je bila Gašperjeva gostilna malokdaj popolnoma prazna.

Bog mu je bil dal samo enega otroka, hčerko, kateri so dali pri krstu ime Matilda. Matilda je bila pri šestnajstih letih že prav lično dekle, vendar pa se mladi Kapljani niso menili preveč za njo. Pred vsem krivo je bilo temu pač to, da si pri njej niso obetali kdo ve koliko dote; na drugi strani pa jih je odvrčalo od nje kolikor toliko tudi to, da je bil njen oče s kmetov domá. To zadnje je Matildo posebno bolelo; in morda je ravno preziranje, ki ga je morala prenašati radi tega, da ji oče ni bil tržan, vzbudilo v njej ono smešno domišljavost, s katero se je v poznejših časih sklicevala na to, da je rojena v trgu.

Da pa tako dekle, kakoršno je bila Matilda, ne bo ostalo brez snubca, si je mislil pač vsakdo lahko. In res sta se zglasila skoro hkratu kar dva. Eden je bil Florijan, drugi pa neki tujec, s priimkom Huber.

Florijan je imel neko sorodnico v Kaplji, ki je imela gostilno baš na nasprotni strani Gašperjeve gostilne. Pri tej sorodnici se je ustavljal vsako nedeljo in praznik, kadar je prišel k sv. maši v trg; a tudi čez teden se je večkrat prigodilo, da se je zglasil tukaj. Ob košnji, ali kadar je bilo kako drugo silno delo, je hodil tudi pomagat doli in ob takih prilikah je ostajal po več dnij zaporedoma v Kaplji.

Ni mu bilo torej težko, seznaniti se z Matildo. Dekle mu je bilo všeč in nekoliko ga je mikalo tudi to, da bi

dobil tržanko za ženo. A tudi on ni mogel biti deklici zoprn, kajti kadar jo je pozdravil, mu je vselej prijazno odzdravila in se mu tako ljubeznivo nasmehnila, da je bil ves srečen.

Navzlic temu je Florijan dobro vedel, da ima v Huberju nevarnega tekmeca. Kajti tudi ta je bil še mlad in jako čeden človek. Izdajal se je za trgovca in je res prignal zdaj čredo ovac, zdaj kako govejo živino, ali celo večjo število konj skoz Kapljo. Toda to bi Florijana ne bilo toliko skrbelo, če bi ne bil opazil, da ima Huber ves drug pogum nego on, da ji zna vse drugače govoriti na srce kakor on in da ji nosi s svojih potovanj vsakovrstna darila, kar ostane pri ženski le malokdaj brez uspeha.

In zares se je Matilda že bolj nagibala k Huberju. Ta ji je znal vedno toliko zanimivosti praviti s svojih potovanj, pa tudi vesti se je znal vse gibkeje nego Florijan, ne gledé na to, da je bil ta — kmet. Sicer pa ni bil še niti Huber, niti Florijan izrekel odločilne besede.

Gašper, ki je dobro vedel, da se Huber in Florijan poganjata za njegovo hčer, je bil odločno na strani zadnjega. Huber mu nikdar ni prav ugajal in jako neljubo mu je bilo, ko je videl, kako prijaznega se kaže njegovi hčeri. Zdel se mu je neodkritosrčen in sumljivo se mu je zdelo to, da se je pajdašil z nekim postopačem, ki je imel četrt ure od Kaplje napol podrto bajto in ki je bil na jako slabem glasu. Toda ker mu drugače Huber nikdar ni dal povoda, da bi mu bil kaj očital, in je bil razen tega dober gost, ga ni maral odganjati iz svoje gostilne, dokler ni bilo skrajne sile. Zato pa je tem pogosteje svaril svojo hčer, da se naj ne bavi preveč z njim in da se ga naj kolikor mogoče ogiblje.

Tudi mati se je ogrevala bolj za Florijana; a človek sili navadno v to, kar mu je prepovedano. Tako je ostala tudi Matilda s Florijanom sicer ljubezniva, a v dnu njenega srca je pa le tlela iskrica za Huberja.

Ko je Huber zvedel, da se tudi Florijan poteguje za Matildo, se je vračal pogosteje v te kraje nego dosihdob. In tako se je zgodilo, da sta trčila nekega večera oba tekmeca pri Gašperju vkup.

Florijan je sedel že za mizo, ko vstopi Huber, z njim pa oni postopač, s katerim se je zmeraj pajdašil. Ko zagleda Huber Florijana, prebledi nekoliko. Posebno neljubo ga je zadelo to, da je sedela Matilda na klopi pri peči ravno

Florijanu nasproti in da se je tako nekako zadovoljno smehljala. Sklepal je iz tega, da sta imela prijetne pomenke in da si nikakor nista bila navzkriž. Vendar se zataji, in ko sta bila s tovarišem sedla k mizi v nasprotnem kotu, kakor je sedel Florijan, reče s prijaznim glasom:

»No, Matildka, ali nama boš dala kaj vina?«

»Zakaj pa ne?« odgovori veselo deklica ter steče po vino. Ko se je vrnila ter postavila posodo pred prišleca, je sedla zopet k peči, toda sedaj na ogel, tako da je videla k obema mizama, pri katerih so bili gostje. To pa Huberju še vedno ni bilo zadosti. Pomolči nekoliko, potem pa reče:

»No, Matilda, ali ne boš sedla k nama?«

Deklici je to vabilo sicer prijalo, kajti ustne so se ji zategnile v nasmeh, vendar je odvrnila:

»Saj sem tukaj tudi lahko!«

Huber se vgrizne v spodnjo ustno, a ne reče nič; zato pa izpregovori njegov tovariš s svojim surovim glasom in reče brez vsakega povoda:

»Bolj neumne stvari je ni na svetu, kakor je kmet! Ali mi verjameš to, Huber?«

Ta pa se je delal, kakor bi bil preslišal te besede. Obrne se proti deklici in vpraša:

»Kje pa sta oče in mati?«

»Mati pripravljajo večerjo, oče pa morajo priti vsak čas domov, če že niso v veži,« odgovori Matilda.

Oni postopač pa nadaljuje:

»Kmet biti, to je zadnja na svetu! Ne vem, kaj bi bil raje nego tak kmet.«

Pri teh besedah namigne z obrazom proti mizi, pri kateri je sedel Florijan.

»Tiho bodi in pusti ljudi pri miru!« pripomni Huber, ob enem pa sune tovariša pod mizo z nogo ter mu namožikne, češ, da naj nadaljuje.

Slučaj pa je hotel, da je Matilda to zapazila in hkratu se ji vzbudi misel, da mora biti Huber zvit, neodkritosrčen in hudoben človek. Da je Huberjeva znamenja razumela prav, je bila prepričana tem bolj, ker se postopač ni zmenil za njegovo posvarilo, ampak je nadaljeval:

»Kaj si takov beraški kmet dandanes vsega ne upa! Namesto da bi tičal ponižno tam gori v svoji bajti, pa se hodi doli po meščankah ozirat! Ali si že videl kaj takega, te vprašam?«

Florijan je vedel od vsega početka, kam leté tujčeve besede. Premagoval se je dolgo, dasi je vse vrelo po njem. Ko pa mu je oni postopač, čigar mati je prosjačila, očital beraštvo in se je naravnost dotaknil razmerja do deklice, ki mu je sedela nasproti, tedaj je vzkipelo v njegovih prsih in srdit je izpregovoril:

»Kdo je beraški? Ali jaz? Ali ne veš več, kako sta se plazila z materjo okrog kmetjskih koč in sta bila vesela, če vama je kdo dal kos kruha? Ti boš zmerjal mene z beračem, ti? ... Menda se nama obema že na životu pozna, kdo je užil več lakote, ti ali jaz? Kar pomeriva se enkrat, kdo je večji in krepkejši, ti ali jaz? ...«

Florijan se je bil pri zadnjih besedah vzdignil in je udaril parkrat malo bahato po svojih mogočnih prsih. To pa se mu je podalo vrlo dobro. Ko je stal tako po koncu vzravnani, je bil videti še močnejši in krepkejši nego po navadi. Matildi ni bil še nikdar tako všeč, kakor v tem trenutku, ko je tako samozavestno in pogumno zrl svojima nasprotnikoma v oči. Pri srcu ji je postalo gorko in neki glas ji je velel:

»Pozabi Huberja, pa za Florijana se odloči!«

Med tem sta bila vstala tudi Huber in njegov tovariš izza mize. Matilda, videč, da je nevarnost velika, da bi ne nastal pretep, hoče ravno venkaj po očeta, ko vstopi ta sam ter reče, prezrši Huberja in njegovega tovariša, Florijanu:

»Pameten bodi, Florijan, pa domov pojdi!«

»Čemu?« se oglasi potuhnjeno Huber. »Saj greva midva, zato sva vstala. Tukaj denar za pijačo; kar je preveč, poračunimo prihodnjič!«

Izrekši, vrže srebrn denar na mizo ter potegne tovariša za seboj proti vratom.

Florijan se je zamudil nato še nekaj časa pri Gašperju. Ko pa se je naposled poslovil, spremil ga je Gašper v vežo in mu tam prijazno stisnil roko.

To je Florijana osrčilo tako, da reče:

»Saj mi boste dali Matildo, ali ne?«

»Kar miren bodi!« mu odgovori Gašper in mu pomenljivo pokima. »Onemu je ne dam za ves svet ne!«

Florijanu je srce vriskalo veselja, ko je stopal v temni noči po ozki stezi gori proti svojemu domu. Še nikdar ni hodil to pot tako lahko, pa tudi tako brezskrbno ne, kakor to noč. Saj mu je bilo, kakor bi bil dosegel vse, kar mu je želelo srce, in kakor bi bila njegova sreča popolnoma do-

vršena, ko je nosil s seboj tako prijetno zagotovilo očeta njegove izvoljenke. Baš ta veselost in brezskrbnost je bila kriva, da se ni zmenil dosti za šum, ki je hkratu nastal v gošči nad stezo. Mislil je, da se je kako živinče izgubilo in da se potika zdaj tod okrog. Šel je mirno dalje, toda komaj je storil nekaj korakov, ko mu prileti težak udarec na glavo, da ga zapusti takoj zavest. Zgrudi se na tla, potem pa se valička precej daleč doli po strmini. Tam so ga drugi dan pobrali ter prenesli domov.

IV.

O tem, kdo je napadel Florijana, ni nihče dvomil. Vedel je Florijan sam, ko se je bil zopet zavedel, da sta ga Huber in njegov tovariš napadla, in vedeli so to tudi Gašperjevi. Bili so o tem vsi tem bolj prepričani, ker ni bilo drugi dan niti o Huberju, niti o njegovem tovarišu ne duha, ne sluha.

Sreča Florijanova je bila, da ni bil obležal na mestu, kjer ga je bila pobila zlobna roka, kajti brez dvombe bi bila napadovalca potem temeljiteje dovršila svoje krvavo delo; tako pa se jima ni zdelo varno, plaziti se v temni noči doli za njim po strmini, in pobegnila sta, tolažeč se, da je nemara dobil zadosti.

In res, rana ni bila majhna, ki jo je bil Florijan dobil na glavo. Kdo drug, ki ni bil tak korenjak, bi si bil težko opomogel, in Florijan sam je trpel grozne bolečine. V tistih časih ni bilo tako zdravnikov kakor dandanes, pa tudi ne sodišč, kjer bi bil človek iskal zadoščenja. Kdor se ni mogel maščevati sam, je najraje potrpel krivico, ki se mu je bila zgodila, in tudi Florijan niti mislil ni na to, da bi bil tožil svoja napadovalca. Lečil se je pa tudi sam, kakor je vedel in znal in kakor mu je svetovala mati. Da bi si pekočo rano ohladil, si je pokladal pridno sveže perje od repe in pese na glavo in s tem si je res nekoliko zmanjšal bolečino.

Gašper ga je med boleznijo nekolikokrat obiskal. Nekoč sta se podali pa tudi Matilda in njena mati do njega. Med potjo je mati izkušala spraviti iz hčere, kako misli o Florijanu. Mož ji je bil povedal, da je Florijan že napol prosil za Matildo, in rada bi bila zdaj dognala, ali se hči ne bo preveč protivila taki možitvi. Po raznih ovinkih jo vpraša naposled naravnost, kaj bi rekla, če bi jo zasnuvil Florijan.

»O, Florijan ni napačen človek,« odgovori Matilda, sramežljivo povešajoč oči, »toda iz trga iti na kmete...!«

»Oh, tega se mi ne straši!« ji pripomni mati. »Jaz si tudi nisem storila nič iz tega, da sem vzela kmeta, akoravno so me zbadali in zasmehovali. Pojdi, pojdi, kaj bi se obešala na te ošabne tržane! Saj vidiš, kako malo jih je, ki bi imeli vzrok za to, da so ponosni! Koliko pa jih je, da so premožni? Skoro na prste jih lahko sešteješ; vse drugo je siromašno, in Florijan ima desetkrat več premoženja, nego marsikdo onih, ki gledajo po strani njega, pa tudi tebe, zato ker je bil tvoj oče kmet. In misliš, da tam gori ni bolj prijetno nego doli v trgu? Poglej vendar, kako lepo se že tukaj vidi po dolini, kaj pa še le tam gori! Sicer pa bi tudi ne bila tako daleč proč od doma! Od Florijana prideš lahko vsak dan gledat domov. Če je količkaj lepo vreme, priskakljaš lahko doli. Jaz te pa tudi obiščem včasih. In še nekaj ne smeš pozabiti! Tam gori bi te imeli radi, v trgu doli pa ti bodo vedno oponašali, da ti je oče kmet. Če bi bila jaz na tvojem mestu, ne bi si pomišljala čisto nič!«

Te materine besede niso bile brez učinka. Sicer se popolnoma ni mogla iznebiti tistega napačnega in smešnega ponosa, katerega se je bila navzela od Kapljanov, dasiravno so ti njo samo žalili, vendar pa se je bolj in bolj sprijaznjevala z mislijo, da se preseli iz doline v višavo. Danes ji je bilo tu gori posebno všeč in z vidnim veseljem se je ozirala doli v dolino, po kateri je podila Bela svoje bistre valove. Spominjala pa se je tudi, kako je hodila še kot otrok sem gori jagode brat, in hkratu se ji vzbudi otročja želja, da bi mogla tod trgati zopet oni vonjavi, rdeči sad. To vse bi bilo možno, če bi hodila od Miklovih mater obiskovat. Kako prijetna zabava bi bila to, če bi trgala jagode tja ali nazaj gredé! Postajala je bolj in bolj otročja in začela si je slikati življenje gori pri Miklovih tako lepo, kakor v resnici biti ni moglo. Odtod nemara tudi njeno razočaranje ter slaba volja v poznejših časih...

Preteklo je dobrih pet tednov, predno je Florijan ozdravel. Njegova prva pot je bila, kakor umevno, doli v Kapljo. Bilo mu je, kakor bi gledal v nov svet, ko se je po tolikem času gibal zopet pod milim nebom. Vse nekako premlajeno in prenovljeno se mu je zdelo in videlo se mu je, kakor bi solnce zdaj svetleje sijalo, nego prejšnje dni. Sladki čuti so ga navdajali, ko je stopal počasi nizdolu;

samo na mestu, kjer ga je bil približno zadel težki udarec, ga je izpreletel mraz po vsem životu. Predstavljal si je, kaj bi bilo, če bi ga bil zadel zločinec še huje ter mu uničil njegovo mlado življenje. In kako lahko bi se bilo to zgodilo! Samo na sence naj bi ga bil udaril in nikdar več bi ne bil videl vzhajati zlatega solnca, čigar žarki so zdaj tako dobro deli njegovemu nekoliko oslabelemu telesu. Za trenutek mu srd obvlada srce do tistega zlobnega Huberja, toda potolaži ga zopet misel, da si je oni baš s tem svojim činom pokvaril vse ter se spravil sam ob nado, da bi dobil Matildo kdaj za ženo; kajti o tem je bil prepričan, da bi Matilda ubijalca nikdar ne hotela imeti za moža. Vesel je stopal torej dalje in presrčno se je veselil, da ga je nesreča, ki ga je bila zadela, privedla tem bliže njegovemu namenu.

Ko stopi pri Gašperju v hišo, je bila Matilda sama domá. Deklica ga pozdravi s takim veseljem, da ni mogel kar čisto nič več dvomiti o tem, da mu je dobra. Zato se odloči, da izpregovori danes tudi z njo jasno besedo, kajti ni še ji bil naravnost odkril svojih mislij. A ker brez tega ne gre in je ženitev drugače težko mogoča, jo je hotel nagovoriti danes, ko se mu je zdela prilika tolikanj ugodna. Sicer pa z ženitvijo tudi ni hotel več dolgo odlagati in je bil torej zadnji čas, da si je zagotovil privolitev Matildino.

Toda tako zlahka Florijan ni spravil na dan svojih želj. Bil je drugače pogumen, samo ženskim nasproti mu je nedostajalo prave srčnosti. Bal se je še zmeraj malo, da bi ne dobil nepovoljnega odgovora od deklice, ki je bila videti nekoliko muhasta in omahljiva, kakor so že navadno taka mlada dekleta.

Tako se je zgodilo, da je sedel Florijan že pri drugi merici, predno je izpregovoril sledeče besede:

»No, Matildka, kdaj pa boš hotela priti k nam gori?«

To vprašanje deklici ni prišlo nepričakovano. Vendar zardi ter odvrne še le po daljšem premolku šegavo in s prijetnim nasmehljajem:

»Saj sem že bila gori, tistikrat, ko si bil bolan. Zdaj hodiš pa zopet ti lahko doli!«

»Tisto žel!« reče Florijan. »Doli bi že zopet lahko hodil, hvala Bogu, toda rajši pa bi, da bi mi ne bilo treba, hoditi gledat te tako daleč . . .«

»Hahaha, kaj hodiš mene gledat, kadar prideš v Kapljo?« se zasmije na vsa usta Matilda.

»I mari ne veš še tega?«

Deklica zmaje z glavo, a zardi zopet, toda zdaj menda zaradi tega, ker si je bila v svesti, da ne trdi resnice.

»No, vidiš Matildka,« nadaljuje Florijan, »stvar je taka. Pri nas nam je treba mlade gospodinje. Mati so že priletni in ne morem zahtevati od njih, da bi se še dalje sami ubijali z gospodinjstvom . . .«

»In jaz naj torej pridem gospodinjit k vam? . . . Če pa ne znam!«

»Temu se kmalu privadiš! Tukaj imaš res malo drugačen posel, nego ga boš imela gori pri nas, pa saj ti bodo mati pomagali!«

Matilda pomolči zopet in obraz se ji zresni. »Z očetom govori!« reče, kakor bi se bala odgovoriti naravnost.

»Ali drugega pomisleka ni?« vpraša vesel Florijan ter stopi k njej.

Deklica odkima molčé in mu podá desnico.

»O potem je pa vse dobro!« vzklikne Florijan. »Oče in mati ne bosta branila.«

V tistem hipu stopita tudi mati in oče v sobo. Vedela sta precej, kaj se je bilo zgodilo. Dala sta svoj blagoslov, potem pa so se začeli takoj posvetovati, kdaj bi naj bila ženitev . . .

Ne dolgo po tem dogodku se je zglasil pri Gašperju tudi Huber zopet, ki se od tistih dob, ko je bil pobit Florijan, ni bil več pokazal v teh krajih. Bil je v tem času shujšal in njegovo lice ni bilo več tako mladostno kakor prej. Zahteval je z jako čemernim glasom vina in pogledal ni s početka nobenega domačinov v obraz. Ko pa je bila ostala za nekaj časa Matilda sama z njim v sobi, vprevanjo svoj lokavi, neodkritosrčni pogled ter jo vpraša z nekako zaničljivim glasom:

»No, ali še zmeraj domá? Kaj še ni bilo poroke?«

»Ne!« odvrne na kratko Matilda.

»Pa zakaj ne?« vpraša zopet Huber ter jo ostro opazuje, kakor bi hotel čitati na njenem obrazu kaj takega, kar bi bilo njemu na korist.

»Zato, ker je bil Florijan bolan!« pripomni skoro jezno deklica ter se obrne napól v stran od njega.

»Bolan?« se čudi Huber.

»No, no! . . .« odvrne Matilda, kakor bi hotela reči: »Saj veš dobro, kaj mu je bilo; kaj bi se delal tako nevednega!«

Huber je deklico tudi razumel tako, a zdelo se mu je potrebno, potajevati se še nadalje. Naslonivši glavo ob dlan, molči nekaj časa, potem pa reče s tresočim, skoro žalostnim glasom:

»Saj sem bil tudi jaz bolan!«

Matilda, ki je imela usmiljeno srce, se ozre skoro pomilovalno nanj in že ga je hotela tudi vprašati, kaj mu je bilo, ko se spomni, kake vrste človek je Huber in da je gotovo laž, kar pravi. Pogoltnila je torej besedo, ki ji je bila že na jeziku, in je molčala.

Huber je brez dvombe pričakoval, da bo Matilda kaj pripomnila na njegovo opazko. A ko izprevidi, da se je zmotil, izpregovori znova, rekoč:

»Matilda, brez tebe meni ni pomagati!«

Deklica vstane in hoče iti venkaj. Te Huberjeve besede so ji vzbudile neko neprijetno nesoglasje v srcu. Govoril je tako, da bi se ji bil moral smiliti, a ob enem je bila prepričana, da ta človek ne zasluži njenega usmiljenja. Da bi se iznebila neprijetnih občutkov, je hotela storiti konec temu razgovoru, toda Huber skoči po koncu, jo prime za roko ter jo odrine od vrat.

»Ne, v stran ne smeš iti zdaj!« reče ter zasadi svoj bodeči pogled vánjo. »Bodi pametna, Matilda! Kako si se mogla vendar tako izpozabiti? Kaj boš počela ti gori na kmetiji? Bodi moja in videla boš, kako lepo boš imela! Vse sem že pripravil na svojem domu in vem, da ti bo vseč pri meni. Vsega boš imela zadosti in s svojega potovanja ti bom donašal še vse lepše stvari, nego sem ti jih doslej!«

Deklico pa je dirnilo neprijetno, da jo je spominjal svojih darov. Spravila je bila vkup že vse, kar je bila dobila od njega, hoteč mu dati vse nazaj pri prvi priliki. No in zdaj se ji je videlo, da se ji nudi najboljša prilika za to.

»Pusti me,« reče, »da grem po tisto . . .«

»A tako?« pripomni Huber in jo pritegne še bolj k sebi. »Na ta način se me hočeš torej iznebiti? Toda motiš se, ako meniš, da vzamem nazaj, kar sem ti dal. Kar je tvoje, je tvoje, toda malo hvaležna mi bodi za to!«

»Pusti me!« zahteva še silneje deklica. Huberjeva nadležnost ji je bila že skrajno zoprna.

»Ne, ne izpustim te!« sikne Huber skoz zobe. Postal je hkratu srdit. Kar k sebi jo hoče priviti, a v tistem hipu zavpije deklica: »Oče, oče!« in Gašper stopi v sobo.

Huber odskoči za nekaj korakov, potem pa se trmasto ozre v Gašperja, kakor bi mu hotel reči: »Kaj pa se vtikaš ti v te stvari?«

Gašper je opazil Huberjev grozeči pogled, a kadar je šlo za njegovo hčer, se ni bal nikogar. Z odločnim glasom mu reče:

»Ti si upaš kaj takega? ... Tam so vrata!«

»Kaj? ... Ti me mečeš skoz vrata?« se razljuti Huber. »Mene, ki sem ti dal toliko zaslužiti? Ali takrat sem bil pa dober, ali ne, ko sem nosil tvoji punici zlatnino in srebrnino?«

Huber je pokazal hkratu pravo barvo. Zdaj še le je Matilda uvidela, kako prav je imela, da ni verjela njegovim prejšnjim, milobno donečim besedam.

»Tako prinesem tisto!« reče proti očetu obrnjena ter steče pod streho, kjer je imela v majhni shrambici svoje stvari. Gašper pa pripomni Huberju:

»Vrata pokažem vsakemu, kdor ni tak, kakor se spodobi. Zlasti pa ne trpim, da bi kdo moji hčeri delal silo.«

»Ti se boš še kesal, če mi je ne daš za ženo!« mu zagrozi Huber in divje se mu zaiskré oči.

»Tebi da bi jo dal za ženo? Ali misliš? ...« vpraša zaničljivo Gašper. »Presneto bi jo moral imeti malo rad, da bi jo izročil takemu človeku ...«

Huber hoče ravnokar odgovoriti, ko vstopi zopet Matilda ter položi njegove darove predenj na mizo.

»Tako, tukaj so tiste tvoje stvari, za katere te nihče prosil ni,« reče Gašper. »Če nisi pozabljiv, boš vedel, da sem te že nekoliko odškodoval za nje. Pa to nič ne dé! Le vzemi jih in pusti nas odslej pri miru!«

Huber, ki je še pred kratkim Matildi zatrjeval, da ne vzame nazaj, kar ji je dal, pograbi zdaj naglo vse skupaj, kar je ležalo pred njim, ter odide, grdo preklinjajoč ...

Prihodnjo pomlad pa se je Matilda preselila iz Železne Kaplje na Miklov dom, kjer je bila prav srečna in zadovoljna, dokler nista premagala v njej domišljavost in oni napačni ponos, ki je povzročil prepir med njo in njenim možem.

V.

Na svetega Matevža dan, t. j. 21. kimavca, so imeli v Kranju tudi že v tistih časih nekaj semenj. Na takih shodih Huberja nikoli niso pogrešali. Tako je bil tudi v Kranj prignal par mršavih konj in jih je najbrž zoper vse

pričakovanje dobro prodal; kajti pil ni samo tisti dan pozno v noč, ampak sedel je tudi še na večer drugega dneva v Kranju v neki gostilni nižje vrste ter popival.

Toda ta večer ni bil videti ravno dobre volje. Podpiral si je glavo zdaj z levim, zdaj z desnim komolcem, gledal čemerno pred se ter govoril v enomer na glas sam s seboj.

»Vraga, da so se morale tako izjaloviti moje nakane,« je mrmral. »Gašperjeva gostilna bi bila kakor nalašč za to, za kar bi jo jaz rabil! Kako lepo sem si nameraval urediti; zdaj pa ni nič, čisto nič iz vsega tega! V nekaj letih bi bil bogat, če bi bilo šlo po mojem! Hm, tam se je ustavil marsikdo, ki je nosil denar s seboj! Toda nič in nič! Pa ko bi mogel vsaj tisto njegovo punico pozabiti! A vedi ga zlodej, kako je to! Odkar vem, da jo ima drugi, se prikazuje njena podoba še pogosteje mojim očem! Ha, če bi se mogel maščevati . . ., če bi se mogel znositi nad tistim Gašperjem in pa nad tistim Florijanom! A ne pride mi poštena misel! . . .«

Huber je bil že davno zadnji pivec in oštir je zeval na vse pretege, se praskal po zmršeni glavi in godrnjal, da je Huber lahko slišal, rekoč:

»Človek še po noči nima mirú!«

Ali Huber se je malo brigal za to. Bil je v svojem razmišljanju in se ni dal motiti. Ko pa ga oštir naravnost opozori, da naj gre spat, mu reče:

»Postavi semkaj vrč vina, pa pojdi spat, če se ti tako mudi! Saj te ne silim, da čuješ pri meni!«

S tem je bil videti oštir zadovoljen; hitro vstane, da bi šel vina natakati, a v tistem hipu potrka nekdo na okno. Oštir pogleda Huberja, kakor bi ga hotel vprašati, kaj naj stori. Temu pa se vzbudi radovednost, kdo sili tako pozno v gostilno, zato veli:

»Odpirat pojdi, pa je! Imel bom vsaj družčino!« Oštir si še nekoliko pomišlja, potem pa vendar uboga. Komaj pa se vrne s tujcem v sobo, skoči Huber po koncu in zavpije ves iz sebe:

»Hej, Cviter, ti si tukaj? . . . O ti Miha, ti! . . . Kod te vendar nosi zlodej, da te nisem videl že tako dolgo?«

»Po svetu hodim, bratec, po svetu! S trebuhom za kruhom po svetu!« odgovori prišlec ter mu poda roko.

»Zdaj pa le brž vina gori!« vpije Huber ves izpremenjen. »Nocoj plačam vse jaz!«

Oštir odide in se kmalu vrne s polnim vrčem. Huber mu plača takoj vse, kar mu je bil dolžan, potem mu reče:

»Zdaj se pa le spravi spat, če hočeš! Opravila bova že tudi brez tebe! Če te bova potrebovala, te že pokličeva!«

Oštir si ne da veleti dvakrat. Ne da bi bil želel gostoma lahko noč, se zlekne ob peči na klop in ni trpelo dolgo, ko je glasno smrčanje pričalo, da trdno spi.

»Nikjer drugje ni bilo več luči,« pripomni Cviter, ko je bil potegnil nekolikokrat krepko iz vrča, »in že sem mislil, da bom prenočeval zunaj, ko zapazim, da je tukaj še svetlo.«

»Si li tako pozno prišel?«

»O ne! ... Toda opraviti sem imel. ... Tudi sem bil že v par gostilnah, pa mi nikjer ni bilo prav všeč. ... Kolovratil sem nato tako dolgo okrog, da bi kmalu ne bil mogel nikamor več pod streho. ...«

»Glej, glej, kje se dobiva!« pripomni Huber, nekoliko raztresen. »Dolgo že nisva bila skupaj, ali ni res?«

»Dolgo!« pripomni tudi Cviter. »Nekaj let bo že! Postarala sva se že oba od tistih dob!«

»No, take sile ni!« odvrne Huber. »Golobrada res nisva več, toda kar se tiče mene, se še nikakor ne prištevam starim. Trideset let, to ni kdo ve kaj. In življenje me še nikdar ni tako mikalo nego sedaj. Pomisli, pred kratkim bi se bil kmalu oženil!«

»No, pa se nisi?«

»N — nak!«

Huberju je bilo skoro žal, da se je bil izdal tako daleč.

»Pa zakaj se nisi, zakaj?«

»Eh, pustiva to! Predolgočasna povest! ...«

»Hahaha, potem pa že vem, kako stojé stvari!«

Huber je hotel zasukati pogovor na druge stvari, zato vpraša:

»No, in ti? ... Kako pa se godi tebi kaj? ...«

»Meni? ... O dobro! Nič se nimam pritoževati!«

»Kake opravke pa imaš, če smem vprašati?«

Cviter se ozre po spečem oštirju, a ko vidi, da lahko govori zastran njega, kar hoče, reče:

»Ne vem, če ti smem zaupati?«

»Kaj? ... Meni, svojemu najboljšemu prijatelju, ne boš zaupal?«

»No, no, kar molči! Vse ti povem, saj se ne bojim nikogar!«

Cviter pije zopet, potem pa reče, ko je pomenljivo z očmi pomežiknil:

»Priateljček, jaz sem zdaj velik gospod!«

Huber ga premeri z očmi od nog do glave, potem pa pripomni, smeje se:

»Videti baš ni!«

»Pa sem vendar! Pomisli, nekaj dnij sem že — vojskovodja!...«

»Oho!« vzklikne nekoliko osupel Huber. »Koliko pa jih imaš pod seboj? Dvanajst, ali več?...«

»A, ti misliš, da sem kak hajduk, kaj ne? Ne, prijatelj, ne! Prav pravi vojskovodja sem in imam jih nekoliko tisoč za sabo!«

Huber ga začne gledati začudeno, kakor bi dvomil, je li pri zdravi pameti. Cviter, to opazivši, se zasmije na glas in reče:

»Čudna ta, kaj? ... Ne boš je iztuhtal, če si ubijaš še tako glavo!«

»Potem pa govori človeški in ne jezi me!« zahteva Huber.

»Ko pa ne vem, kake vrste človek si! Lahko bi mi napravil kake sitnosti...«

»Beži, beži!« odvrne nestrpno Huber. »Saj me poznaš vendar in veš, da sem pripravljen za vsako malopridnost...«

»Baš radi tega ni, da bi ti človek zaupal!« pripomni Cviter, na vsa usta krohotaje se. Bilo mu je všeč, da se je bil Huber tako dobro označil. »Sicer pa, kaj mi moreš? Če bi mi hotel škodovati, ti zavijem vrat, predno prideš do tega, da storiš kaj zoper mene! Vedi torej, da vodim Turčine. Tam doli blizu Novega mesta sem se sešel z njimi in zdaj ne bo nikdar dolgo, ko jih bo vse polno tod okoli. Mene so poslali naprej, da si vse prej nekoliko ogledam in jih popeljem lahko tja, kjer se bo dalo z najmanjšo nevarnostjo dobiti največ.«

»Kaj vraga!« se začudi Huber, privzdigne nekoliko glavo in strmi v tovariša. Preteklo je nekoliko minut, ko izpregovori zopet:

»No, primaruha, lep kristjan si! Kaj takega pa še ne!«

»No, in ti...? Kaj neki bi bil storil pa ti, če bi se ti bilo tako namerilo, kakor se je meni? Ti bi si bil dal nemara pa kar glavo odsekati, kaj?«

Cviter je bil prezrl, da se Huber norčuje, in govoril je te besede skoro jezno.

»Kaj pak da! Jaz bi bil z radostjo prelil kri... hahaha!« se zakrohota Huber, potem pa nadaljuje resno:

»Cviter, pasjo srečo imaš, veš! Da ti povem resnico, kaj takega bi tudi mene veselilo!... Ali dveh bi pa ne mogli rabiti, kaj?«

»Mogoče!«

»In kam jo mislite udariti odtod?«

»Med svoje koroške brate popeljem enkrat te preljube Turčine. Naj pošljejo tudi njih nekoliko v krtovo deželo! Zakaj bi samo Kranjci uživali to srečo!«

»In po kateri poti jo mislite mahiniti?«

»Črez Trbiž.«

»Pri Trbižu imam jaz svojo kočó!« pripomni Huber.

»Kaj, tako daleč si že?... Pa jaz ti ne morem pomagati! Naj ti jo zažgó! Kaj pa ti je bilo treba kočó?«

»No, veš, za kočó mi ravno ni!« odvrne Huber zapupno. »Dosti škode mi ne naredé, tudi če mi jo požgó. Vendar pa mislim, da bi ne bilo napak, če popelješ svojo armado po drugi poti na Koroško. Pri Trbižu ne bo priti tako lahko črez mejo, ker je zmeraj zavarovana. Pametneje je, če krenete črez Kokrsko dolino. Na tej strani ne misli še nihče na Turčina. Šlo bi torej brez vseh ovir in izplačalo bi se tudi, to smeš meni verjeti! Železna Kaplja je trg, kjer se bo dalo marsikaj dobiti, zlasti pa dosti lepih fantov in deklet, te pa cenijo Turki zeló. Vrh tega je od tam odprta tudi pot na dve strani, na Celovec in na Maribor...«

»Pa meni ti kraji niso znani in ne vem, kod se pride tja...«

»I se ti pridružim pa jaz! Saj se ti ni treba bati, da bi ti kratil tvoj zaslužek! Če kaj dobim, je dobro, če ne, se pa tudi ne bom togotil! Rečem ti pa še enkrat, da se bo pot tod črez na Koroško vse drugače izplačala, nego če bi šli črez Trbiž.«

Huber je zamolčal vzrok, radi katerega je želel, da bi krenili Turčini črez Kokrsko dolino na Železno Kapljo. Kakor hitro mu je bil Cviter zaupal, da je s Turčini v zvezi, mu je šinila takoj misel v glavo, da bi si lahko ohladil srd nad svojimi znanci v Železni Kaplji, ako bi se mu posrečilo, spraviti turške divjake črez Kokrsko dolino na Koroško. Toda varoval se je izdati, da je on sam pri tem kako udeležen, ker se je bal, da ne bi vzbudil s tem v Cviterju nezaupljivost.

Cviter je premišljaj nekoliko, a naposled reče:

»Naj pa bo no, če misliš, da bo dobro tako. Toda ti greš z nami!«

»Kaj pak da!« potrdi Huber in mu seže v roko.

VI.

Že dne 23. kimavca, t. j. baš tisti usodni dan, ko sta se bila Florijan in Matilda tako hudo sprijela, da je bila ta zapustila moževo hišo in se vrnila na svoj rojstni dom, sta Cviter in Huber vodila turško druhal proti Koroškemu. Krvoločniki so bili na vse zgodaj prihruli do Kranja. A dočim se mesta niso lotili, jim je pol dneva zadostovalo, da so opustošili vso okolico okoli Kranja. Dim, ki se je dvigal povsod iz požganih vasij in neusmiljeno razmesarjena trupla, ki so ležala po tleh okrog, so pričala o grozodejstvu najhujšega sovražnika, kar jih je imelo kdaj krščanstvo.

Ko pa se je nagnilo solnce čez poldne, se je obrnila nečloveška druhal pod vodstvom Huberja in Cviterja proti Kokri in je v divjem navalu drevila proti Jezeru, goneč pred sabo cele trope krščanskih mladeničev in deklic.

Kjerkoli so dospeli divjaki do človeških bivališč, so jih požgali ter potolkli in ugonobili vse, kar se jim ni zdelo vredno, da bi bili vzeli s seboj. Skoro brez počitka so drli naprej čez Jezerski vrh in potem čez Belo. Ko pa je bila nastala dobro tema, so se že bližali Železni Kaplji.

Huber je celo pot koval naklepe in delal načrte, kako se bo maščeval in kaj bo storil. Da si s pomočjo Turčinov osvoji Matildo, o tem ni dvomil. Njo si je hotel od Turčinov izgovoriti, tudi če bi mu potem nobenega drugega plačila ne dali za to, da jih je vodil. Srce se mu je smejalo pri misli, da bosta kmalu Gašper in Florijan na onem svetu, Matilda pa v rokah njegovih. Čim bliže je bil svojemu smotru, tem bolj je hitel, akoravno ni bil malo truden od dolgega potovanja. Bal se je, da bi njegovi nasprotniki ne dobili časa pobegniti; zato je neprenehoma priganjal in silil naprej . . .

Predno so se prebivalci Železne Kaplje prav zavedli nevarnosti, ki jim je pretila, so že bili obkoljeni od vseh strani. Kakor se usujejo kobilice na rodovitna polja, v tako gostih trumah so vdrli krvoločni Turčini v mirni trg, potem pa se razkropili na vse strani, povsod pleneč in moreč . . .

»Turki! Turki!« se je razlegalo obupno po cestah in iz hiš, toda prepozno. Ljudje so bili tako zmedeni, da so tekli naravnost Turkom naproti, ne da bi si bili poiskali primernih zavetišč. Mnogi pa niti časa niso imeli, da bi bili mislili na rešitev, kajti Turki so z neznansko hitrostjo planili po posameznih hišah ter njih prebivalce ali povezali ali pobili, kakor se jim je baš ljubilo in kakor jim je bolje kazalo.

Huber si je bil že med potjo zagotovil dva Turčina, katerima je obetal velik dobiček, če se ga bosta držala. Dospевši v Kapljo, gre z njima naravnost h Gašperju. Znositi se je hotel najprej nad njim, potem pa se podati na Florijanov dom. A ko buti s Turčinoma v sobo, se ne začudi malo. Namesto Gašperja ali njegove žene vidi Matildo pred seboj. Hitela je na vse pretege, da bi spravila še nekaj stvari vkup ter jih rešila; a pri tem so jo prehiteli razbojniki. Eden Turčinov pristopi takoj k njej, potegne vrv iz nedrija ter ji zveže trdo roke na hrbtu. Njegovo režanje je pričalo, da mu je mlada žena všeč in da je zadovoljen s svojim plenom.

Huberja je vse to nekoliko zmedlo. Saj ni pričakoval, da dobi Matildo domá, ker je dobro vedel, da se je bila poročila s Florijanom; zatorej si je mislil vso stvar drugače, nego je prišla. Turčin si jo je bil prehitro prilastil, tako da on zdaj ni vedel, kako in kaj. Premišlja nekaj časa, kaj mu je storiti, potem pa se odloči, poskusiti zlepa. Tja stopi torej k Turčinu ter ga poprosi, naj prepusti to žensko njemu kot plačilo za to, da je Turke pripeljal semkaj. Toda Turčin ni poznal hvaležnosti. Grdo zarentači nad njim ter ga sune s tako močjo v prsi, da bi se bil skoro zvrnil po tleh.

Huber osupne. Izprevidel je, da se je uračunil. Brez pravega namena vpraša zdaj Matildo:

»Kje pa so oče?«

»Ne vem!« odgovori ona, na vsem životu trepetajoč, ne da bi se bila vprašala, kako pride Huber baš zdaj semkaj. Da je pripeljal Turčine baš on v Kapljo in da se je hotel maščevati, to ji v tistem hipu ni prišlo na misel.

Gašper je bil v trenutku, ko je prihrul Huber s Turčinoma v hišo, s svojo ženo v kleti. Hotela sta ondi naglo nekaj denarja zakopati. Da pride sovražnik tako nagloma do njegove hiše, ni pričakoval; zato bi bil spraval rad svoje imetje kolikor mogoče v varnost. A ko začuti, da je druhal

že tu, popusti delo ter zbeži z ženo skoz male duri pod milo nebo. Tukaj za hišo je bil majhen vrt, a za vrtom po strmini gori se je razprostiral travnik, ki je bil ves Gašperjeva last, noter do steze, ki vodi še dandanes proti Miklovim.

Gašper je takoj uvidel, da hčeri sam ne more pomagati in da bi ga Turčini posekali takoj, kakor hitro bi se jim pokazal. Prva njegova misel je bila torej, da bi o nesreči obvestil Florijana, ne da bi bil dalje preudarjal o tem, bo li ta mogel kaj storiti za Matildo ali ne.

Preskrbel je torej najprej svoji ženi, ki je bila na smrt prestrašena in je komaj še mogla presojeti, kaj se godi okoli nje, v nekem grmu zavetja, veleč ji, da naj bo mirna in da se naj ne gane z mesta; potem pa je šel v strmino, hoteč dospeti do steze. Toda pot tu gori je bila težavna in drseča. Še mlad človek bi bil težko hodil v takov breg, a Gašper je moral tem bolj napenjati svoje moči, ker so se mu noge šibile od groze in strahu. Pot mu je curkoma tekel po obrazu, ko je bolj po štirih kakor po dveh plezal navkreber in sapa mu je pohajala. Toda misel, da je v nevarnosti njegova edina hči in da jo je treba oteti strašne nesreče, ga je podžigala tako, da je zmogel vse težave. Dospel je srečno do steze ter prekoračil plot, ki je ob stezi mejil njegovo posest. Ko pa je bil na poti, se je spustil v tek, akoravno je šlo še zmeraj navzgor, in prisopihal je, ne da bi se bil tudi le za trenutek oddahnil, do Miklovega doma. Tam pa se je, kakor smo slišali, vsled prevelikega navora in pa vsled groze, ki ga je prevzela, ko je videl, da v Kaplji gori in da so turški divjaki torej začeli požigati, zgrudil brez zavesti na tla, predno se je mogel iznebiti svojega žalostnega poročila.

VII.

Edina beseda »Turki«, ki je prišla iz Gašperjevih ust, je zadostovala, da je bilo pri Miklovih takoj vse navzkriž. Saj je plamen, ki se je nad Železno Kapljo čim dalje bolj vzpenjal nakvišku ter pošiljal svoj svit noter do Miklovih, živo pričal, da je Gašperjeva novica le prerესnična!

Kar je bilo moških, so begali kakor brez glave sem in tja; ženske pa so tarnale in kričale, kakor bi jih imeli Turki že v svoji oblasti. Sam Florijan ni izgubil vsega razuma. Slutil je, da mu ima povedati tast še nekaj važnega, groznega, nekaj, kar se pred vsem tiče njega samega.

»Kaj je z mojo ženo?« Ta misel mu je vstajala neprenehoma v glavi in vsakokrat, kadar si je hotel dati odgovor na to vprašanje, ga je zbolelo v prsih, kakor bi mu bil porinil kdo nož v srce.

•Toda, morda vendar ni tako strašno!... Morda ima tast vendar tudi nekoliko tolažbe zanj!...

Sklone se k njemu ter zapove okoli begajočim z glasom, ki se je jasno čul iz splošnega krika:

»Luč sem! Luč in pa vode!«

Mati Florijanová pristopi prva z lučjo in s piskrom vode. Florijan poseže naglo nekolikokrat z roko v posodo ter brljuzgne Gašperju vode v obraz. Ta se res zavé, in čudno, kakor bi bil natanko vedel, kje je v svojem poročilu ostal, reče:

»Florijan, Matildo imajo Turki v pesteh! Stori, kar moreš!«

To je bilo Florijanu dovolj...

Ne meneč se za vse drugo, se spusti v tek proti Železni Kaplji. Kaj in kako bo začel, tega zdaj še ni vedel; znal je le toliko, da mora svoji ženi na pomoč.

Požar se je širil z neznansko hitrostjo na vse strani. Goreči otrinki so se dvigali visoko gori ter leteli daleč na okrog, neteč povsod ogenj, kjerkoli so padli na ugodna tla. Kakor snežne mačice po zimi, tako so plesale zdaj iskre po zraku, švigajoč na vse strani, zdaj višje, zdaj nižje, ter se usipale naposled po tleh.

Florijan se ni menil za vse to. Drevil je naprej in neprenehoma je klical z zamolklim, trepetajočim glasom:

»Moja žena! Oh, moja žena!...«

Že je došel do zemljišča svojega tasta, in baš na mestu, kjer je bil ta pred kratkim preplezal plot, mu zastane noga. Lizati je začel plamen ravno ob strehi rojstne hiše njegove žene, in to ga je pretreslo tako, da je pozabil za hipec, kaj je prav za prav njegov namen. Nehoté opažuje nekaj časa nenavadni prizor, ki se je vršil pred njegovimi očmi. Ogenj se je plazil s početka samo ob robih strešnih, kakor bi si ne upal prav v sredino, hkratu pa se zgrne plamen od vseh stranij vkup ter šine proti nebu. Bridkost se loti Florijanovega srca. Saj mu ni bila ta streha nič manj draga nego streha lastnega doma! Oh, kolikokrat se je s srčnim veseljem oziral na njo, ko je hodil obiskovat svojo nevesto, kolikokrat si je želel biti pod njenim zavetjem!... Zdaj pa jo je pogoltnilo nenasitno žrelo neusmiljenega ognja!...

Črez nekoliko časa se Florijan zdrzne in reče:

»Kaj stojim? Tu se ne da nič pomagati! Naprej!«

Toda v tem trenutku, ko se hoče spustiti zopet v tek, zapazi, da mu prihaja po stezi troje ali četvero ljudij naproti. Svetlo je bilo vsled ognja sicer tako, da bi bil človeka lahko spoznal kakor po dnevi, toda ob stezi je rastlo sem ter tja grmičevje, ki je zapiralo nekoliko vid. Zato ni mogel določiti natanko, kdo se mu bliža. Vendar pa je opazil nekaj, kakor bliskanje mečev. Ker sam ni imel nikakega orožja, se ni smel izpostavljati brez potrebe nevarnosti. Sicer pa je bil zdaj skrajni čas, da preudari nekoliko, kaj mu je storiti. Baš ko je bil lesket orožja dosegel njegove oči, mu je prišlo na um, da nima nikakega zmisla, teči doli v trg, kjer so Turčini klali in morili. Da bi prižanesli ravno njemu, na to ni mogel misliti; a kaj bi hasnilo ženi, če bi se podal v nevarnost in v gotovo pogubo. Treba je bilo resnega preudarka.

Hoteč se izogniti najpoprej onim, ki so prihajali po stezi gori, skoči Florijan hitro črez plot in se skrije pod grm. Štopinje so prihajale bliže in bliže in kmalu je razločeval tudi govorjenje. Besede, ki so mu udarjale na uho, so ga takoj prepričale, da mora biti v krdelcu, ki je stopalo navzgor, tudi par turških divjakov. Toda do njega je prihajal ob enem glas, ki mu je bil jako znan, pa se vendar ni mogel spametovati, čigav bi bil.

Mikalo ga je dognati, kdo je to. Izkobaca se torej počasi izpod grma in se splazi do plota, mimo katerega je vodila pot. Bili so ti ljudje, ki so prihajali, še kakih dvajset korakov v stran od njega, a Florijan je že natanko razločeval, da jih je četvero, in sicer trije moški in ena ženska. Dva moška je takoj spoznal za Turčina, akoravno poprej še nikdar nobenega videl ni. Njuna nenavadna, tuja obleka ju je izdajala za to.

»Toda kdo je tretji moški?« reče sam pri sebi ter napenja še bolj oči. »Ali ni to Huber? ... Ha, Huber in poleg njega — moja žena! ... Mar li sanjam, ali kali? ...«

Florijan se ni motil ...

Huber je premišljal in premišljal, kako bi si prisvojil Matildo. Držal se je neprenehoma Turčina, ki si jo je bil prilastil, in pa njegovega tovariša, ki je ob enem plenil pri Gašperju. Dolgo časa ni vedel, kako bi začel, da bi dosegel svoj namen. Naposled mu vendar pride nekaj na misel, od česar se je nadejal uspeha.

»Tukaj se bo dalo le z zvijačo in s silo kaj opraviti!« misli sam pri sebi. »Poskusimo, morda se posreči!«

Huber stopi torej k Turčinu, ki niti za trenutek ni izpustil iz rok vrvi, na kateri je imel privezano Matildo, in mu začne namigavati, da ve za hišo, kjer bi se dalo dobiti obilo denarja. »Hiša stoji na samem,« je pripovedoval, »in lahko jo bo premagati; zato je najbolje, da nas ne gre mnogo. Čim manj nas je, tem več plena pride na vsakega. Če smo trije, nas je dovolj. Jaz vzamem za silo še to sekuro s seboj!« Izrekši, pokaže malo sekuro, ki jo je držal v desnici. Vzel jo je bil iz rok nekemu revežu, ki se je bil postavil razbojnikom v bran, pa se je bil zgrudil mrtev pod turškim mečem na tla.

Turčin, ki je bil zadovoljen s plenom, do katerega mu je Huber pripomogel, je bil precej pripravljen, iti z njim. Pokliče svojega tovariša in veli Huberju, da naj pokaže, kam gredó. Huber stori to tem rajši, ko zapazi, da name-ravata Turčina vzeti Matildo s seboj, na kar je baš računal. Vesel vede torej Turčina do steze, ki pelje proti Miklovim, ter jima namigne, da naj zavijeta navzgor. Videč, kako gre pot v breg, si jameta Turka malo pomišljati, toda Huber jima prigovarja tako dolgo, da ju premoti. Zagotavljal je, da jima ne bo hoditi dolgo po strmi poti in da se obilo izplača mali trud.

Tako so stopali počasi navkreber po ozki poti: najprej Turčin, za njim Matilda, za njo zopet Turčin, a dalje vzadi Huber.

Matilda je bila vsled prestanega strahú popolnoma otrpnila in je bila skoro brez zavesti, ko jo je Turčin gonil sem in tja. A zdaj, ko je stopala po stezi navzgor, ki je vodila proti domu, katerega je bila pred kratkim tako lahko-miselno zapustila, in kjer je po njej gotovo vzdihoval njen dragi mož, se je hkratu zavedla grózne nesreče, ki jo je zadela . . . »Nikdar, nikdar ne bom več videla svojega ljubega Florijana! Čaka me ali grozna smrt, ali pa še groznejša sužnost! Bog ve, kam me bodo gnali, komu me bodo prodali brezsrčni divjaki! . . .«

Srce ji je zastajalo pri tej misli in spomin na moža ji je privabil v oči prve solze po strašnem dogodku. Dočim je bila prej nekako topa, neobčutna, prešinjala jo je zdaj bridka boleest in bolj in bolj so ji tekle solze po mladostnih licih.

»Ali čemu gremo zdaj sem gori?« začne premišljati. »Kaj namerava Huber? Me hoče li rešiti? Toda kako? Huber da bi storil to, ki me črti in sovraži?«

Bil ji je popolnoma nejasen ves položaj; zato pa jo je navdajal tem večji strah in obup.

Dospeli so blizu mesta, kjer je ležal Florijan za plotom skrit. Svet je bil ondi posebno strm in baš radi tega se je zdel Huberju pripraven, da izvrši tu svojo namero. Z veliko hladnokrvnostjo udari Turčina, ki je stopal pred njim in ni nič hudega pričakoval, s sekiro po glavi, da se zgrudi takoj na tla; potem skoči do drugega Turka ter ga sune s tako močjo, da odleti daleč čez strmino nizdolu ter obleži.

Florijanu je bil vsled prevelike razburjenosti obtičal glas v grlu, da ni mogel izpregovoriti nobene besedice. To pa je bilo njemu in njegovi ženi na srečo. Kmalu se je namreč prepričal, da Huber ni nameraval Matilde rešiti, in da je prišla revica le iz oblasti enega razbojnika v roke drugemu.

Ko je videla Matilda Turka pobita, je bila njena prva misel, da bi se rešila; zato je začela bežati navzgor po stezi. Toda Huber jo hitro ulovi za vrv na rokah in ji reče z grozečim glasom: »Stoj in ne gani se! Zdaj si v mojih pesteh! Najboljše je za te, da se vdaš in ostaneš mirna! Povem in prisežem ti, da boš prej mrtva, nego da bi bila še kdaj Florijanova!«

Izrekši, začne vihteti sekiro nad njo, da je bilo misliti, zdaj in zdaj ji prekolje glavo.

Matilda se je tresla v smrtni grozi. Drhtela je po vsem životu in Florijan je dobro čul, kako je ihtoč in z zadušnim, zamolklim glasom vzdihovala:

»Florijan! Oj Florijan!«

Florijan sam pa je bil v strašnem položaju. Videl je, v kaki nevarnosti je njegova žena, pa ji ni mogel pomagati. Črez plot od spodaj gori nikakor ni mogel tako naglo dospeti, da bi ga ne bil Huber prej pobil. In kdo ve, če bi ne bil zlobnež takoj storil Matildi kaj žalega, kakor hitro bi bil opazil, da je on v bližini. Vsekako je moral torej postopati previdno. Nekaj časa je bil popolnoma obupan; nejasno mu je bilo, kaj naj stori, da bi otel ženo iz hudobneževih rok. Kar zapazi, da slači Huber Turčina ter oblači sebe v njegovo haljo. Zdaj se tudi Florijanu nekaj posveti . . .

»Ha, ta ni neumna!« reče sam pri sebi. »To zna rešiti tudi mene!«

Počaka torej še nekoliko, da bi videl, kam se bo Huber obrnil. Ko pa vidi, da gre z Matildo zopet proti Kaplji nazaj, se spusti naglo po strmini do Turčina, ki ga je bil pahnil Huber s steze doli. Ni trajalo dolgo, pa je tudi Florijan tičal od nog do glave v turški obleki...

VIII.

»Zdaj pa le urno!« si misli Florijan, ko je bil preoblečen. »Gledati moram, da mi Huber kam ne odhiti!«

Izrekši, steče hitro proti tastovi hiši. Streha je bila do malega že pogorela in tudi v poslopju se je povsod prijemal plamen, kjer je bilo kaj lesenega in gorljivega. Florijan je moral izvoliti najkrajšo pot skozi hišo, ako ni hotel, da bi mu Huber ušel. Nevarnost je bila velika, da se zaduši, ali pa smrtno opeče, toda za ženo bi rad tvegala tudi življenje, ako bi bilo treba. Vežo, skozi katero je zdaj moral, je poznal tako dobro, da bi jo bil prehodil lahko tudi z zavezanimi očmi. Priporočivši se svojemu patronu, se zapodi pogumno v gosti dim. Veža ni bila dolga. V petih, šestih skokih je bil pri nasprotnih vratih, ki so držale na ulico. Navzlic temu ga je zapuščala skoro zavest, ko je bil zopet na prostem. Le par trenutkov še, pa bi ga bil premagal puh in obleka bi se bila vnela na njem... Sicer pa je vladala tudi zunaj neznosna vročina, ker je gorelo na vseh straneh, in moral je gledati, da pride čim prej iz tesnih ulic.

Železna Kaplja leži v ozki dolini, ki je odprta le proti jugu in severu. Florijan ni mogel dvojiti o tem, da je krenil Huber z njegovo ženo proti severu. Kajti ker so bili Turki pridrevili od juga sem, je bil tudi južni del Kaplje prej razdejan, in ker je trg ravno na tej strani bolj stisnjen, se na to stran vsled podrtin in pogorišč niti prodreti ni moglo.

Florijan jo zavije torej naravnost proti glavnemu trgu. A komaj je bil pri cerkvi, ko se mu prikaže strašen prizor. Na mestu, kjer se nahaja dandanes glavni vodnjak, so bili napodili Turčini vkup veliko število mladih mater z dojenčki in sploh z mladimi otročiči in dekleti. Dočim so bili matere in dekleta povezali, da bi jih pri nadaljnji poti gonili lahko kakor čredo živine pred seboj, so metali napol nage otroke kvišku ter jim kar v zraku med padcem odsekavali glave.

Javkanje otrok in vpitje obupanih mater je bilo pretresujoče. Florijan je bil omamljen vpričo teh grozovitostij. Želel si je, da bi imel moč Samsonovo. Kako bi bil planil na brezčutnega nevernika ter ga pobil do zadnjega v svojem opravičenem srdu! A tako ni mogel in smel niti z besedo pokazati svoje ogorčenosti. Gledal je, da bi bil že skoro mimo teh grozovitostij. Na potu ga ni oviral nihče, kajti turški divjaki so drli sem in tja, ne da bi se menili dosti eden za drugega, a njega je imel vsakdo za Turčina, ker je bil v turški obleki. Samo en Turčin ga je bil ustavil, veleč mu, da naj odseka glavo moškemu, katerega je bil za lase privlekel iz neke hiše. A Florijan je pogledal v stran, na kar je krvolok sam opravil grozni posel.

Tako je došel Florijan srečno na konec trga. Kakor hitro je imel turške čete za seboj, se spusti v tek. Ogenj, ki se je bolj in bolj širil tudi proti tej strani trga, je razsvetljeval celo okolico tako, da se mu ni bilo treba bati, da bi Huberja in svoje žene ne zapazil, če sta kje na cesti. In res, ugleda ju kmalu! . . .

Prvi hip je Florijanu od veselja skoro zastalo srce, ko je videl, da so se njegova domnevanja izpolnila in da mu Huber zdaj ne uteče. Moral si je oddahniti, predno je nadaljeval svojo pot. Veselje, ki ga je prešinjalo, mu je kalila samo skrb, da bi se ženi kaj ne zgodilo. Po ušesih so mu donele namreč Huberjeve besede, da jo prej usmrti, nego bi jo prepustil še kdaj njemu. In da bi bil Huber zmožen, storiti kaj takega, o tem ni dvomil. Kaj mu je početi torej, da se ne zgodi ženi nič hudega?

Huber je gonil Matildo pred seboj in Florijan je dobro videl, kako jo je sunil včasih s pestjo v hrbet, da bi pospešil njene korake. Brez dvombe se mu je mudilo. Hiteti je moral torej tudi Florijan, ako ju je hotel doiti. A pri tem je bila velika nevarnost, da ne bi opozoril Huberja náse prej, predno mu je bilo mogoče napasti ga. Moral je torej postopati z največjo previdnostjo. Da bi ga Huber ne zagledal, ako bi se ozrl nazaj, je stopil večkrat s poti na stran ter ril skoz goščo dalje. Toda to ga je zopet oviralo; da ni mogel tako hitro naprej, kakor bi bil rad in kakor je bilo potreba, če je hotel ženo oprostiti iz hudobneževih rok. Naposled se prepriča, da bo vse prizadevanje zaman, ako ne pride Matildi na misel, da bi zbežala proti Kaplji nazaj. V grozних srčnih mukah je hitel Florijan za Huberjem in svojo ženo. Dospela sta bila skoro že prav

tik takozvane Taborske stene, to je do skalnatega in navpičnega, kakih petindvajset minut od Kaplje oddaljenega hriba, pod katerim se peni deroča Bela.

Taborsko steno ima brez dvojbe Valvazor v mislih, ko piše, da so hribi, ki obdajajo Železno Kapljo, od samih skal in tako strmi, da ne more niti mačka, kaj še človek črez nje. Kajti če so tudi drugi hribi okoli Kaplje res dokaj strmi, ta Valvazorjev opis vendar nikakor ni popolnoma prikladen za nje. To se da sklepati tudi iz tega, ker kaže Valvazorjeva podoba, ki jo podaje o Železni Kaplji, baš ta hrib.

Taborska stena ali ob kratkem tudi Tabor se imenuje ta strmina zato, ker so se nahajale v starodavnih časih na tem mestu utrdbe, katerih ostanki se še danes vidijo.

Tudi v onih časih, ko se godi naša ~~povest~~ povest, je stalo ob omenjenem in pa ob nasproti stoječem hribu precej trdno zidovje; a tisto je imelo pomen le tedaj, ako je prihajal sovražnik od severa. Sicer pa so bili prihruli Turki tako nenadoma, da je prišlo le malokomur na um, da bi bil iskal v teh zidovih zavetja.

Dospevši do Taborske stene, se Huber hkratu ustavi. Zdelo se mu je najbrž, da je bežal dosti daleč in da je bolje; ako si poišče kako mesto, kjer se lahko skrije s svojim plenom. Pustivši Matildo sredi poti, stopi sam na stran ter začne stikati okrog. Ta prilika se zdi Florijanu ugodna, da se oglasi in zavpije:

»Hoj, hoj!«

Na ta način je Matildo domá neštetokrat klical, kadar se je oddaljila kam od hiše in bi bil rad govoril z njo. Zanašal se je na to, da bo spoznala njegov glas, in ni se motil. Dočim se je Huber komaj zmenil za ta klic, prešnilo je Matildo tako veselje, da je zaklicala iz polnih prsij: »Florijan, Florijan!«

Takoj je tudi vedela, kaj ji je storiti. Predno se je Huber prav zavedel, steče Matilda proti strani, odkoder je prihajal glas. Ko si Huber opomore iz svoje osuplosti, se spusti za njo v tek. Toda kmalu je uvidel, da je njegov napor zaman. Ko pa naposled celó zapazi, da gre oborožen Turek proti njemu, se prestraši tako, da se obrne in jame na vso moč bežati proti strani, odkoder je prišel. Florijan pa je bil razkačen. Hotel se je na vsak način maščevati ter pobiti izdajalca. Spusti se torej v tek za Huberjem, in akoravno je ta bežal na vso moč, je bil vendar

kmalu za njim. Ko Huber spozna, da ne uteče, skoči ravno nasproti Tabora v vodo, hoteč dospeti na drugi strani na suho. Florijan hoče v svojem srdu za njim, a Matilda zakliče oddaleč s prosečim glasom:

»Nikar, Florijan, nikar!«

Florijan se res ustavi in opazuje Huberja, kako je zdaj plavajoč, zdaj gazéč hitel na nasprotno stran. Prebredel je bil že črez polovico struge, ko se strašno zabliskne prek neba, ki je bilo že celo noč zagrnjeno v črne oblake. Blisku sledi mogočen grom, da se je stresla in zazibala zemlja, a z gromom se združi še drug, nenavaden ropot, da sta Florijanu in Matildi prešla vid in sluh. Zgodilo se je, kar se dogaja v tem kraju večkrat — o tem pričajo obile skale v Belini strugi — na hribu visoko gori se je utrgal ogromen kos pečine ter treščil z neznansko silo na sredo struge, da je brljuzgnila voda noter do mesta, kjer je stal Florijan s svojo ženo.

Huberja nista videla nič več in se dalje tudi brigala nista več zanj; domnevala pa sta, da je našel smrt v hladnih valovih, ako ga ni naravnost zaveznila skala.

IX.

Ko sta se bila Florijan in Matilda nekoliko opomogla od strahú, ki je bil navdal tudi njiju vpričo nenavadnega dogodka, sta začela misliti, kako bi prebila noč; kajti proti Kaplji se nista mogla vrniti, ker so bili še divjaki tam, a na cesti tudi nista smela ostati, ker je bilo vsak čas pričakovati, da se spusté Turčini proti Velikovcu, hrepeneč v svoji nenasitnosti po novem plenu in novih grozodejstvih.

»Prenočiti bova morala pod milim nebom,« reče po kratkem preudarku Florijan, »akoravno se bo zdaj pa zdaj usul dež. Gori v goščo morava, ne pomaga vse nič.«

»Poprej mi odveži roke!« zaprosi Matilda.

»Kaj, ti si še zvezana?« reče pomilovalno Florijan.
»Oj ti revica, ti!«

In začne se truditi, da bi razvozljal vrv. Toda zavozljana je bila tako, da jo je moral naposled prerezati s sabljo. Ko je bila Matilda oproščena trdih vezij, reče Florijan:

»Tako! To vrv vzameva s seboj za spomin!... Toda zdaj pa glediva, da se skrijeva. Nič se ne ve, ali ne bodo ti turški divjaki zjutraj stikali tudi tod okrog. Gorje nama, če bi naju zalotili! Drugič bi se nama več ne posrečilo, izviti se jim.«

Hrib, ki se dviga na tej strani ravno nad cesto kvišku, je bil v tistih časih bolj zarastel, nego je dandanes, in ko sta plezala nekaj časa navzgor, sta dospela do gošče, ki se jima je zdela dovolj varno skrivališče in ki jima je za silo dajala tudi zavetja pred bližajočo se nevihto. Sedeta ter se stisneta drug k drugemu. Zavest, da imata za sabo grozno nevarnost in da sta zopet skupaj, je vplivala jako dobrodejno na oba ter ju pomirila kmalu toliko, da sta začela razmišljati o vsem tem, kar se je bilo dogodilo. Naravno, da se je Matilda spominjala tudi povoda, vsled katerega je bila prišla najprej v oblast Turčinom in potem v oblast nič manj krutemu Huberju. Ali akoravno je morala priznati, da je bila nesreče v prvi vrsti sama kriva, akoravno je vedela, da bi se bila nezgodi lahko izognila, ako bi ne bila tako trmasta, in če je tudi po tistem obetala, da ne bo nikoli več taka, je vendar vprašala svojega moža na prav ženski način:

»Florijan, ali boš še kdaj tako ravnal z menoj?«

Florijan pa je bil postal jako dobre volje, kakor se to dogaja pri ljudeh, ki so prestali ravnokar veliko nevarnost. Pri kaki drugi priliki bi ga bilo nemara tako vprašanje spravilo v nevoljo, a zdaj si ni mogel kaj, da bi se ne bil smejal. Začel se je celó norčevati, rekoč:

»Ti, povej no, zakaj pa nisi šla s Huberjem, ko si že tolikokrat obžalovala, da ga nisi vzela namesto mene. Saj on je bil poleg mene prav za prav edini resni snubec tvoj, kolikor jaz vem. Nocoj je bila najlepša prilika, da bi bila šla z njim!«

»Molči!« ga zavrne Matilda in se ga oklene z obema rokama. »Rajši bi bila šla že s Turkom nego z njim.«

»A tako?... Zakaj si pa včeraj govorila drugače?« reče Florijan.

»Oh, saj veš, da so bile vse to le prazne besede! Če sem rekla kako tako, da te je bolela, zgodilo se je le, ker sem bila jezna; kajti ako sem jezna, sem vselej tudi nekoliko hudobna!«

»Pa to ni prav!« pripomni Florijan dobrohotno.

»Ni ne! Zato se bom pa tudi poboljšala!«

»Ali res?«

»Prav gotovo!«

»No, potem ti pa tudi jaz obetam, da te ne bom nikoli več vedoma dražil. Tudi jaz sem marsikaterikrat napačen, dobro vem!«

»Pa sem bila vendar vselej jaz kriva, kadar sva se sprla!«

»Oba sva bila kriva, oba!« pristavi Florijan. »Toda dovolj sva pretrpela radi najine trmoglavosti. Mislím, da si zapomniva to za večno, kar sva prestala nocoj, in pri tem spominu nama ne bo težko, brzdati jezik in zatirati togoto.«

Tako sta delala Florijan in Matilda sklepe ter se pogovarjala v temni noči. Imela sta si povedati pa tudi mnogo, kajti niti Florijan ni vedel, kako je bila prišla njegova žena Turkom v roke, niti ni bilo njej znano, kako je prišel Florijan do tega, da jo je rešil.

Proti jutru še le se je ulila ploha, katero je obetalo že celo noč nebo. Hkratu so se začele valiti po cesti tudi turške čete v smeri proti Velikovcu. Florijana in Matildo je navdal znova strah, ko sta čula peketanje turških konj pod seboj, ob enem pa jok in obupni krik onih nesrečnikov, ki so jih krvoločniki tirali s seboj.

Dolgo je trajalo, da so izginili zadnji Turki, a tudi potem še, ko ni bilo uzreti nobenega več, si Florijan in Matilda nista upala zapustiti svojega zavetišča. Nebo se je bilo zvedrilo in solnce je stalo že jako visoko, ko se naposled odločita, da nastopita pot proti domu. Oba je hudo skrbelo, kaj bosta zvedela o svojcih. So li srečno odšli turški grozovitosti, ali pa so padli morda pod turškim mečem? . . .

Previdno sta se pomikala po cesti proti trgu, iz katerega se je še na vseh straneh kadilo. Bila sta že precej v strani od Taborske stene, ko se Matilda ustavi ter začne gledati nazaj.

»Kaj gledaš?« vpraša Florijan in se tudi ozre.

»Videla bi rada, kje se je ona skala utrgala,« odvrne ona. V tistem hipu pa vzklikneta oba, rekoč:

»Joj, kaj pa je to?«

Visoko gori na Taborski steni, na mestu, kjer se je bila odločila skala, se je prikazala kakor iz žive skale izklesana podoba turške glave. To glavo kažejo še danes in lahko se prepriča o tem vsakdo sam, ki pride kdaj v Železno Kapljo. Čelo, oči, lice, brada, vse se razločuje in ves obraz je res čudno podoben obrazu kakega Turčina.

Florijan in Matilda se nista mogla načuditi tej prikazni, in še večkrat sta se ozrla nazaj na svoji poti proti

Kaplji. Ko pa sta dospela do trga, tedaj še le sta videla, kaj so učinili turški divjaki. Kamor sta se ozrla, nič drugega nego razvaline, kri, pa razsekana in strašno oskrunjena človeška trupla.

Groza ju je izpreletavala in zbrati sta morala vse svoje moči, da sta mogla naprej. Še le ko se približata sredini trga, zagledata kopo tarnajočih ljudij, ki so bili srečno ušli turškemu krvoloku in so se zdaj vračali, da bi se prepričali, kaj se je zgodilo z njihovimi sorodniki, znanci in prijatelji, in je li njim samim ostalo še kaj razen golega življenja.

Florijan in Matilda se oveselita, videč znane žive ljudi, in začneta hoditi hitreje, da bi tem prej dospela do njih. Čutila sta potrebo, govoriti še s kom drugim o tem, kar se je bilo dogodilo. Florijan pa je bil pri tem popolnoma pozabil, da nosi turško obleko na sebi, in to bi bilo postalo skoro usodno zanj.

Ko ga ugledajo ljudje, ki so bili zbrani na trgu, zaženó grozen krik:

»Turčin, Turčin, še en Turčin! Pobijte ga . . . raztrgajte ga na drobne kosce!« se je razlegalo in nekoliko razjarjenih moških plane res proti Florijanu. Bili so radi tega, kar je bil povzročil Turčin, tako besni, da bi ga bili gotovo potolkli, predno bi jih bil mogel prepričati, da ni Turčin. Toda Matilda, videč, v kaki nevarnosti je njen mož, se vrže moškimi naproti ter zavpije na vso moč:

»To je Florijan, moj mož Florijan!«

Vsled tega klica osupnejo napadalci in Florijan je dobil časa, da je pojasnil, kako je prišel v turško obleko.

»Zdaj sva bôt!« reče Florijan svoji ženi, ko sta hitela naprej proti domovanju njenih starišev. »Jaz sem rešil tebe, ti pa mene!«

Ko vidi Matilda svojo rojstno hišo požgano in razdejano, začne na glas jokati in skrb za dragega očeta in mater se ji zopet ponovi. A ta skrb ni bila upravičena in ji je izginila, ko je ugledala vzadi za pogoriščem oba zdrava.

Gašper in njegova žena, ki je bila tisto noč prebila v svojem skrivališču, sta ravno premišljala in ugibala, kaj je z Matildo in Florijanom. Ko ju uzreta, se tudi njima razvedrijo lica. Veseli si stisnejo nato roke in Gašper reče:

»Hvala Bogu, da je tako! Mi se nimamo kar nič pritoževati, ako pomislimo, kaka nesreča je zadela naše sosede krog in krog. Ni je hiše, kjer bi ne bili Turčini koga ubili

ali ga odvedli s seboj. Nam so razbojniki sicer požgali hišo, toda denarja, ki sem ga skrnil v kleti, niso iztaknili. In tako bomo imeli, če je božja volja, kmalu zopet nov dom.«

»Bog ve, kako je pri nas gori?« vpraša Florijan.

»Vse dobro!« pripomni Gašper. »Ko sem šel jaz od njih v stran, so bili vsi skupaj in gori Turčinov ni bilo. Pa le pojdita zdaj domov, da ne bodo skrbeli za vajul!«

Florijan strga nato najprej turške cape raz sebe in si uredi svojo obleko, potem pa se odpravi z ženo proti domu. Domá so ju sprejeli z največjim veseljem, zlasti Florijanova mati je jokala same radosti, ko je slišala, v kaki nevarnosti sta bila sin in sneha, pa ju je imela zdaj vendar popolnoma zdrava pred seboj.

Ko so si bili to, kar so bili preteklo strašno noč doživeli, nekoliko dopovedali, prime Matilda svojega moža za roko ter ga vede k lipi, katero je bil Florijan pred ta dan v svoji togoti posekal, ter ga vpraša skoro s solznim očesom:

»Ali to že velja?«

»Ne!« odvrne Florijan. »To drevesce sploh ni hotelo prav rasti. Po drugo pojdem precej jutri ter je zasadim na lepšem in pripravnejšem mestu. Ker sva si to noč obljubila, da bova živela poslej bolj složno, in da se ne bova več zbadala ter prepirala kakor doslej, bo nemara tudi drevesce rastle lepše.«

Florijan je res šel drugi dan v gozd ter je izkopal tam lepo mlado, ravno lipo in jo prinesel domov. Zasadil jo je nato na tak kraj, odkoder bi jo bilo videti, kadar bi zrastle, daleč na okoli. In lipa je res lepo uspevala. Razraščala se je od leta do leta krasneje in razvila se je sčasoma v ono veličastno drevo, ki smo ga omenili v začetku povesti in ki je znano pod imenom Miklova lipa.

Tako je ta visoka, košata lipa v resnici nekak spomenik, ki spominja na eni strani na jako žalosten čas v zgodovini koroških Slovencev, na drugi strani pa na srečen in vesel dogodek v Miklovi hiši.